

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas
Socialinės politikos katedra

Agnė Buividavičiūtė

Socialinės politikos magistro studijų programa

Baigiamasis darbas

Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas: rezultatai ir jo
panaudojimo tobulinimo galimybės Lietuvoje

Darbo vadovas: doc. dr. D. Skučienė

Vilnius 2021

TURINYS

Santrauka	3
Summary.....	4
ĮVADAS	5
1. SKURDO SAMPRATA.....	7
1.1 Skurdo matavimo būdai	8
1.2 Skurdo atsiradimo priežastys	10
1.3 Skurdo kultūros apraiškos paramos gavėjų grupėje	12
2. SOCIALINĖS PAGALBOS RŪŠYS: PINIGINĖ IR NEPINIGINĖ PAGALBA	15
3. SKURDO PROBLEMOS TYRIMAI LIETUVOJE	17
4. EUROPOS SĄJUNGOS FINANSUOJAMŲ PROGRAMŲ VERTINIMAS.....	23
5. TYRIMO ORGANIZAVIMAS IR METODIKA	25
6. EUROPOS SĄJUNGOS SKURDO IR SOCIALINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMO POLITIKA IR TARPINIO JOS VERTINIMO REZULTATAI.....	27
7. PAGALBOS IŠ EUROPOS PAGALBOS LABIAUSIAI SKURSTANTIEMS ASMENIMS FONDO PARAMOS GAVĖJAI IR SKURDO MASTAI LIETUVOJE	30
8. TYRIMO DUOMENYS IR JŲ INTERPRETACIJA	33
8.1 Lietuva pagal teikiamos paramos formas ir mastus tarp kitų Europos Sąjungos šalių.....	33
8.2 Paramos formų vertinimas	37
8.3 Paramos teikimo kliūtys ir tobulinimo galimybės	41
IŠVADOS.....	48
REKOMENDACIJOS	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	50
PRIEDAI	57

Santrauka

Magistro baigiamajame darbe pateikiama Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo rezultatų ir jo panaudojimo tobulinimo galimybių analizė. Teorinėje darbo dalyje atsiskleidžia skurdo samprata, matavimo būdai, atsiradimo priežastys bei Europos Sąjungos finansuojamų programų vertinimas.

Siekiant išsiaiškinti, kokie yra Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo rezultatai ir jo panaudojimo tobulinimo galimybės, buvo atliktas tyrimas, kuriame derinami kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai. Pateikiamos antrinė statistinių duomenų ir dokumentų meta analizės, kurių rezultatai papildo ir padeda apibendrinti tyrimą.

Tyrimas atskleidė, kad geriausiai vertinama paramos forma yra parama maisto produktais, toliau seka būtinausi daiktai ir socialinės įtraukties priemonės. Šalys, kuriose paramą gauna daugiausia asmenų patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, renkasi paramą maistu arba taiko keletą paramos formų, tarp kurių vis tiek išlieka parama maisto produktais.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad didžiausios kliūtys siekiant pokyčių yra prasta specialistų, dirbančių su Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondu, ir paramos gavėjų komunikacija; žinių apie integraciją į visuomenę ir darbo rinką trūkumas; tyrimų apie paramos gavėjų integraciją trūkumas; paramos švaistymas; prastesnis socialinės įtraukties priemonių prieinamumas kaimo vietovėse.

Summary

The master's thesis presents an analysis of the results of the Fund for European Aid to the Most Deprived and the possibilities for improving its use. The theoretical part of the work reveals the concept of poverty its measurement methods and causes also evaluation of European Union funded programs.

A study combining quantitative and qualitative research methods was carried out in order to find out the results of the Fund for European Aid to the Most Deprived and the possibilities for improving its use. Secondary analysis of statistical data and meta-analysis of documents are presented, the results of which complement and help to summarize the study.

The study revealed that the most valued form of support is food aid, followed by basic necessities and social inclusion measures. Countries with the highest levels of aid opt for food aid or use several forms of aid, among which food aid still remains.

The study found that the main obstacles to change are poor communication between specialist working with the Fund for European Aid to the Most Deprived and beneficiaries; lack of knowledge about integration into society and the labor market; lack of research on beneficiary integration; waste of support; poorer access to social inclusion measures in rural areas.

IVADAS

Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (toliau – EPLSAF arba Fondas) yra sukurtas siekiant įgyvendinti tikslus, iškeltus strategijoje „Europa 2020“. Strategijoje iškelti tikslai nukreipti į tvarų augimą, darbo vietų kūrimą, struktūrinių ekonomikos trūkumų šalinimą. Šių tikslų pagrindu kiekviena Europos Sąjungos valstybė taip pat išsikelia nacionalinius tikslus. Pagrindiniai tikslai yra gerinti situaciją tokiose srityse, kaip klimato kaita, užimtumas, švietimas, energetika, socialinė atskirtis ir skurdas. Svarbu siekti gerų rezultatų visose srityse, kadangi užimtumas neatsiejamas nuo skurdo mažinimo, investicijos į mažiau taršias technologijas prisideda prie klimato kaitos gerinimo ir kt.

EPLSAF pagrindinis tikslas yra padėti žmonėms įveikti skurdą ir socialinę atskirtį. Skurdas ir socialinė atskirtis yra vienos iš pagrindinių problemų, kurias sprendžia socialinė politika. EPLSAF savo veiklą pradėjo palyginti neseniai – 2014 m., todėl svarbu išsiaiškinti esamą situaciją, analizuoti galimas tobulinimo galimybes mažinant socialinę atskirtį ir skurdą Lietuvoje.

Žemės ūkio ir kaimo plėtros direktoratas 2010 m. vykdė programą, kurios metu suteikė paramą maistu daugiau negu 18 mln. žmonių Europos Sąjungoje. 2014 m. Europos Komisija įsteigė Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondą, kuris iš esmės rėmė prieš tai vykdytą paramos programą. Tačiau šį kartą pagrindinis tikslas buvo atnaujinti pagalbos nepasiturintiems asmenims požiūrį, integruojant būtina materialinę pagalbą ir socialinės įtraukties priemones.

EPLSAF taip pat prisideda prie Europos Sąjungos iškelto tikslo – iki 2020 m. 20 mln. sumažinti skurstančių ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičių. Kova su skurdu yra viena iš prioritetinių sričių, kuriai įgyvendinti Europos Sąjunga skyrė 3,4 milijardo eurų. Fondo finansavimas gana ribotas, todėl ypatingai svarbu, kad galiojantys teisės aktai ir susijusios programos būtų veiksmingos ir paramą gautų būtent tie, kuriems ji yra reikalingiausia. Kiekviena valstybė gali pasirinkti paramą, kurią teiks. Valstybės pačios nustato poreikį ir pasitelkia viešas įstaigas, nevyriausybinės organizacijas šiam projektui savo šalyje įgyvendinti. Fondas veiklą pradėjo palyginus neseniai tik 2014 m. ir informacijos apie fondo veiklą ir rezultatus trūksta, savo darbe įvertinsiu Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo veiklą ir galimas jo panaudojimo tobulinimo galimybes Lietuvoje.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo rezultatus bei panaudojimo tobulinimo galimybes Lietuvoje.

Uždaviniai:

1. Atskleisti skurdo sampratą, matavimo būdus ir mažinimo priemones.
2. Išanalizuoti Europos sąjungos skurdo ir socialinės atskirties mažinimo politiką ir tarpinio jos vertinimo rezultatus.
3. Išanalizuoti pagrindinius skurdo ir socialinės atskirties rodiklius, jų kitimą dabartiniu Europos Sąjungos programavimo laikotarpiu Lietuvoje.
4. Palyginti Lietuvą su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis pagal teikiamos paramos formą ir gavėjų skaičių.
5. Išanalizuoti projekto vykdymo rezultatus Lietuvoje, juos pagrįsti atlikto tyrimo duomenimis ir pateikti tobulinimo galimybes.

Darbo objektas: EPLSAF veiklos rezultatai ir jo panaudojimo tobulinimo galimybės Lietuvoje.

1. SKURDO SAMPRATA

Skurdas – reiškinys, kuris susideda iš daugybės faktorių, veikiančių kartu ir atskirai. Šio reiškinio suvokimas keičiasi išstisus du šimtmečius, o kalbėti apie jį buvo pradėta XVIII a. antroje pusėje. Pradėjus kalbėti apie skurdą, jis buvo suvokiamas kaip vien fizinių reikmių patenkinimas – žmogaus sugebėjimas palaikyti savo fizinį pajėgumą.

Veiksmai, be kurių, visuomenės nuomone, nepridera gyventi ir reikmės, be kurių neįmanoma palaikyti gyvybės – taip skurdą dar 1776 m. apibrėžė ekonomikos teorijos klasikas A. Smith. Praėjus dviem šimtmečiams skurdą buvo pradėta suvokti kitaip, buvo pradėta matyti reiškinio kompleksiskumą. Skurdo sampratą papildė dvasinės ir socialinės individo reikmės. Vienas žymiausių būtent šios skurdo koncepcijos pradininkų – ekonomistas P. Townsend. Pagrindinis jo teiginys: žmonės patiria ne tik ekonominį, bet ir socialinį skurdą, kuris pasireiškė žmogaus eliminavimu iš įprasto visuomenei gyvenimo.

Skurdo koncepcija plėtėsi ir vis didesnio dėmesio sulaukė P. Townsend koncepcijoje aptartos individo reikmės. Vėliau buvo pateiktas naujas požiūris, kurio pradininku tapo A. Sen. Šio požiūrio esmė, kad vien primityvių žmogaus reikmių patenkinimo nepakanka. Išskirta, kad pajamos turi reikšmės tik tuo atveju, kai jos įgalina žmogų veikti arba suteikia jam galimybių (Šileika ir Zabarauskaitė, 2009).

Skurdo matavimas yra sudėtinis procesas, kurį sudaro keturi etapai (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015 p. 9):

1. Rodiklio, kuriuo remiantis bus matuojamas žmonių gyvenimo/skurdo lygis, pasirinkimas;
2. Skurdo ribos nustatymas;
3. Gerovės lygį apibūdinančių rodiklių palyginimas su skurdo riba;
4. Apskaičiuoto rodiklio, matuojančio skurdą, palyginimas pagal gyventojų kategorijas, regionus ir laikotarpius.

Prieš renkant skurdą matuojantį rodiklį, svarbu pasirinkti, kokį skurdą matuosime. Šiuo metu mokslinėje literatūroje yra išskiriamas piniginis ir nepiniginis skurdas. Piniginis žmonių skurdas yra apibūdinamas kiekybinėmis matavimo charakteristikomis (pvz. vartojimo ir pajamų). Nepiniginis skurdas yra matuojamas daug sudėtingiau, kadangi į jo nustatymą įeina ir demografiniai, socialiniai bei kiti susiję rodikliai ir individo tipiškumas (Šileika ir Zabarauskaitė, 2009).

Analizuojant skurdo sampratą, paskutiniajame XX a. dešimtmetyje skurdo koncepcijoje atsispindėjo individo orumas, pasirinkimo laisvę garantuojantis pragyvenimo lygis bei lygios galimybės (Šileika ir Zabarauskaitė, 2006). Remiantis Lietuvos pavyzdžiu, skurdas, kaip reiškinys,

pirmą kartą oficialiai buvo įvardintas tik 2000 m., kai šalyje įsigaliojo Nacionalinė skurdo mažinimo strategija. Strategijoje buvo įvardytos priežastys, kurios sąlygojo susidariusią situaciją šalyje, bei priemonės, kurių reikia kovoje prieš skurdą (Juraitė, Mačiulskytė ir Mikutavičienė, 2007). Europos Komisija jau buvo pripažinusi, kad skurdas gali būti perduodamas iš kartos į kartą ir tai tik pabrėžė šios problemos gilumą bei galimas pasekmes ne tik Lietuvai, bet ir pasauliui.

Apibendrinimas

Skurdas yra įvardijamas kaip reiškinys. Nors apie jį buvo pradėta kalbėti dar XVIII a. antroje pusėje, tačiau skurdo suvokimas keičiasi ištisus du dešimtmečius. 1776 m. ekonomikos teorijos klasikas A. Smith skurdą apibrėžė kaip veiksmus, be kurių, visuomenės nuomone, nepridera gyventi ir reikmės, be kurių neįmanoma palaikyti gyvybės. Praėjus dviem šimtmečiams, skurdo sampratą papildė dvasinės ir socialinės individo reikmės. Pagrindinis tokios sampratos pradininkas – ekonomistas P. Townsend. Pagrindinis jo teiginys: žmonės patiria ne tik ekonominį, bet ir socialinį skurdą, kuris pasireiškė žmogaus eliminavimu iš įprasto visuomenei gyvenimo. Tai – ne paskutinis skurdo sampratos variantas. Kiek vėliau A. Sen pateikė savo požiūrį, kurio esmė – vien primityvių žmogaus reikmių patenkinimo nepakanka.

Skurdo matavimo procesą sudaro keturi etapai. Prieš renkantis skurdą matuojantį rodiklį, svarbu pasirinkti, kokį skurdą matuosime. Mokslinėje literatūroje yra išskiriamas piniginis ir nepiniginis skurdas. Lietuvoje skurdas, kaip reiškinys, pirmą kartą oficialiai buvo įvardintas tik 2000 m., kai šalyje įsigaliojo Nacionalinė skurdo mažinimo strategija. Europos Komisija buvo pripažinusi, kad skurdas gali būti perduodamas iš kartos į kartą, tuo pabrėžiant, kad ši problema yra gili ir gali turėti rimtas pasekmes ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje.

1.1 Skurdo matavimo būdai

Literatūroje galima rasti įvairių skurdo apskaičiavimo būdų bei apibrėžimų. Plačiai skurdo matavimo metodologines problemas ir sampratą Lietuvoje analizavo A. Šileika (1973 – 2008 m.). Skurdo analizavimo Lietuvoje tyrimus taip pat atliko ir didelį indėlį įnešę mokslininkai R. Lazutka, A. Dobrovolskas ir kiti.

Įstojus į Europos Sąjungą, Lietuvoje skurdas buvo skaičiuojamas santykinio skurdo apskaičiavimo metodu. Pasirinkimą naudoti santykinę skurdo ribą Lietuvoje nulėmė Europos Bendrijų statistikos tarnybos sukurta metodika. Metodika siekiama stebėti ir palyginti Europos Sąjungos šalių skurdą (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015 p. 10). Santykinio skurdo apskaičiavimo metodas remiasi santykinio žmogaus gyvenimo lygiu, santykyje su vidutiniu gyvenimo lygiu

valstybėje. Rodikliai yra apskaičiuojami remiantis praėjusių metų pajamomis, pavyzdžiui, 2020 m. rodikliai skaičiuojami remiantis 2019 m. duomenimis. Metodu grindžiami rodikliai: skurdo rizikos lygis; skurdo ir socialinės atskirties rizikos lygis (Oficialiosios statistikos portalas). Pažymėtina, kad santykinio skurdo rodiklis iš tiesų neparodo turtingų ir neturtingų asmenų pajamų skirtumų, bet parodo tam tikros gyventojų dalies atotrūkį nuo tų, kurie gauna vidutines pajamas.

Minėtas skurdo rizikos lygio rodiklis parodo asmenų, kurių disponuojamos ekvivalentinės piniginės pajamos mažesnės už skurdo rizikos ribą, dalį. Skurdo rizikos riba yra prilyginama 60 proc. ekvivalentinių disponuojamų pajamų medianos. Gyventojų pajamos išdėstomos didėjimo tvarka, tuomet randama mediana ir procentas nuo šios reikšmės, kuri ir pažymi skurdo rizikos ribą. Būtent medianinės pajamos geriausiai atspindi žmonių pragyvenimo ir gyvenimo ypatumus. Skaičiuojant skurdo rizikos lygį, į jas yra atsižvelgiama kiekvieną kartą. Vis dėlto skurdo rizikos ribos rodiklis nėra grįstas gyventojų vartojimo normatyvais, todėl nėra aišku, ar apskaičiuotas dydis yra pakankamas asmens individualiems poreikiams patenkinti (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015 p. 11). Visi pateikiami apibrėžimai yra iš Oficialiosios statistikos portalas.

Kitas svarbus rodiklis yra asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje, dalis. Rodiklis buvo išskirtas 2010 m. patvirtintoje „Europa 2020“ strategijoje siekiant geriau atspindėti skurdo situaciją Europos Sąjungoje (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015 p. 12). Šis rodiklis parodo žmones, kurie susiduria su skurdo rizika, dideliu materialiniu nepriteklumi arba gyvena mažo užimtumo namų ūkiuose. Bent vieną iš išvardintų sąlygų tenkinantys asmenys yra priskiriami skurdo rizikai ir socialinei atskirčiai (Oficialiosios statistikos portalas). Asmenys, kurie patiria skurdo riziką, yra identifikuojami pagal skurdo rizikos ribos rodiklį. Didelį materialinį nepriteklį patiriantys asmenys yra tie, kurie susiduria su tam tikrais materialinio nepritekliaus elementais dėl lėšų stokos. Asmenims, kurie gyvena labai mažo intensyvumo namų ūkiuose, priskiriami tie, kurių namų ūkiuose visų darbingo amžiaus ir nesimokančių žmonių dirbtų valandų suma neviršija 20 proc. galimo dirbti darbo laiko.

Absoliutaus skurdo lygis – kitas labai svarbus rodiklis, kuris Lietuvoje pradėtas skaičiuoti tik 2018 m. Šis rodiklis apskaičiuojamas tokia pačia metodika, kaip santykinis skurdas, tačiau absoliutaus skurdo ribos skaičiavimas skiriasi. Absoliuti skurdo riba yra minimalių poreikių, kuriuos vartojame, dydis. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija kiekvienais metais apskaičiuoja šį dydį ir jis yra reikalingas minimaliems žmogaus poreikiams patenkinti (Nacionalinis skurdo mažinimo centras). A. Šileika ir R. Zabarauskaitė absoliučios skurdo ribos matavimo Lietuvoje tikslingumą akcentavo dar 2009 m., ir tai atsispindi atliktoje skurdo skaičiavimo metodų lyginamojoje analizėje.

Skurdo ir socialinės atskirties pokyčiai gali būti vertinami įvairiai, kadangi skirtingose amžiaus, užimtumo, socialinėse ir kitose grupėse skiriasi ir skurdo rodikliai. Nurodoma daug veiksnių, dėl kurių skiriasi skurdo rodikliai tarp skirtingų gyventojų grupių. Europos Sąjungoje yra skaičiuojami ne tik absoliutaus ar ekstremalaus skurdo rodikliai – skaičiuojami bada, higienos ir geriamo vandens stoką išgyvenantys žmonės. Lietuvoje didžiausią skurdą patiriančiais yra laikomi ne tik tie asmenys, kuriems trūksta materialių išteklių, bet ir tie, kurie stokoja socialinių, kultūrinių įgūdžių bei yra išstumti iš visuomeninio gyvenimo (Nacionalinis skurdo mažinimo centras).

Apibendrinimas

Plačiai skurdo matavimo metodologines problemas ir sampratą Lietuvoje analizavo A. Šileika.

Įstojus į Europos Sąjungą, Lietuvoje skurdas buvo skaičiuojamas santykinio skurdo apskaičiavimo metodu, tai nulėmė Europos Bendrijų statistikos tarnybos sukurta metodika. Santykinio skurdo apskaičiavimo metodas remiasi santykinio žmogaus gyvenimo lygiu, santykyje su vidutiniu gyvenimo lygiu valstybėje. Santykinio skurdo rodiklis parodo tam tikros gyventojų dalies atotrūkį nuo tų, kurie gauna vidutines pajamas. Absoliutaus skurdo lygis – kitas labai svarbus rodiklis, kuris Lietuvoje pradėtas skaičiuoti tik 2018 m. Šis rodiklis apskaičiuojamas tokia pačia metodika, kaip santykinis skurdas, tačiau absoliutaus skurdo ribos skaičiavimas skiriasi. Europos Sąjungoje yra skaičiuojami bada, higienos ir geriamo vandens stoką išgyvenantys žmonės. Lietuvoje didžiausią skurdą patiriančiais yra laikomi ir tie, kurie stokoja socialinių, kultūrinių įgūdžių bei yra išstumti iš visuomeninio gyvenimo.

1.2 Skurdo atsiradimo priežastys

Mokslinėje literatūroje galima pastebėti daug skirtingų skurdo priežasčių, tačiau bendrąja prasme jos yra suskirstomos į individualias ir visumines (Alcock 2006; Keršienė 2011). Individualios skurdo priežastys skurdo atsiradimą aiškina per individo charakteristikas ir aplinkybes, kuriose jis funkcionuoja (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015). Individualių asmens trūkumų sukeltas skurdas laikomas tokiu, už kurį atsako pats individas (Keršienė, 2011). Visumines skurdo atsiradimo priežastis sudaro nelygios užimtumo galimybės, makroekonominė politika ir jos pasekmės, žemas valstybės išsivystymo lygis (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015). Egzistuoja ir daugiau kiek kitokių, skurdo priežasčių skirstymų, pavyzdžiui, K. Cuthrell su bendraautorais (2010) išskiria situacinį ir iš kartos į kartą perduodamą skurdą. Situacinis skurdas nulemiamas specifinių sąlygų, tokių, kaip darbo praradimas, liga, o perduodamas iš kartos į kartą skurdas apibūdinamas kaip besitęsiantis ciklas (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015). R. Lazutka 2001 m. skurdo atsiradimo priežastis suskirstė į

tokius tipus: skurdas atsiradęs dėl pataloginių veiksnių ir struktūrinis skurdas. Patologinio skurdo priežastys, pasak mokslininko, yra susijusios su individų elgesiu ir bruožais, o struktūrinio skurdo – su visuomenės savybėmis.

Analizuojant skurdo priežastis svarbu pabrėžti, kad tam didžiulę įtaką daro ekonominiai ciklai. Nuosmukio metu sumažėja vidutinės pajamos, užimtumo galimybės, didžiausią žalą patiria mažai kvalifikuoti ar žemas pajamas gaunantys individai (Gruževskis, Zabarauskaitė 2012; Keršienė 2011). Besitęsiantis nuosmukis asmenims, kuriems nepavyksta rasti darbo, gali tapti lemtingu. Pasikeičia žmonių elgsena ir sustiprėja skurdo kultūros bruožai, socialinis pasyvumas (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015). Nepakanka paminėti vien ekonominių ciklų kaip skurdo atsiradimo priežasčių. Svarbu pabrėžti, kad skurdą gali sukelti ir socialinės bei kultūrinės deformacijos. Ekonominių, socialinių ir kultūrinių veiksnių pripažinimas laikomas progresyvia socialine teorija, kuria teigiama, kad būtent šie veiksniai sąlygoja išteklių ribotumą, o jis ir sukelia skurdo situaciją (Keršienė 2011).

Dar viena skurdo priežastimi yra laikomi geografiniai skirtumai. Getų, kaimo gyvenviečių, trečiojo pasaulio šalių skurdas, paremtas kitomis teorijomis, parodo erdvinį skurdo suvokimą (Keršienė, 2011). Teorija grindžiama individo, kultūros, valdžios institucijų išteklių, reikalingų persikirstymui, stoka. Skurdas visada labiau pasireiškia tam tikruose regionuose ar gyvenvietėse (Kriščiūnaitė, 2002; Barčiukienė, 2007). Reiškinyms skirtingai aiškinamas mokslinėje literatūroje – kapitalinių įdėjimų, gamtos išteklių stoka; naujovių nebuvimu ar jų nesugebėjimu perkelti į skirtingas teritorijas. Aglomeracijos teorija padėjo atsirasti vienai skurdo erdvinei koncentracijos perspektyvai, kuri aiškina industrinių klasterių išlikimą. Aglomeracija nurodo, kad įmonių artumas pritraukia rinkas, kurios paremia paslaugas ir įmones (Čiburienė ir Keršienė, 2003). Skurdas veikia priešingai – padariniai sukelia tik dar didesnę nepriteklių, konkurencingi ir brangūs rajonai pritraukia verslą ir atitraukia jį. Mažėjant būsto kainoms neturtinguose regionuose, į juos įsikelia vis daugiau žemas pajamas gaunančių žmonių (Keršienė, 2009), mažėja kapitalistinių įdėjimų statyboms vystyti.

Vietovė – pagrindinis kriterijus investicijoms, todėl atrodo nelogiška investuoti tik į turtingus regionus. Visa geografinė teorija grindžiama tuo, kad sprendimai turi būti nukreipti į varomųjų jėgų aiškinimą – nukreipti į priežastis to, kas ir veda į nuosmukį gyvenvietėse, kur aukšti nedarbo rodikliai. Teorijoje akcentuojamas procesų, kurie lemia regionų savarankiškumą, analizavimas (Keršienė, 2011).

Pasak Keršienės (2011), norint sukurti stipresnius geografinius rajonus, reikia:

1. didinti vietinių šakų konkurencingumą pasitelkiant klasterius;
2. pritraukti privačias investicijas ir mokesčiais pagrįstas vystymosi skatinimo programas;

3. įperkamo būsto, zonų, kurios yra priklausomos; planavimo ir programos, kuri sudarytų tinkamas galimybes plėtrai;
4. miesto centro atsigavimo, patogumų, kurie padėtų atskirus rajonus padaryti patrauklesniais;
5. infrastruktūrų, investicijų, įskaitant tarpvalstybines magistrales, atliekų utilizaciją, mokyklas ir kitas viešąsias įstaigas;
6. bendruomenių organizavimo;
7. kapitalo perkėlimo iš vienujų rajonų į kitus, visuomenės plėtros vizijos.

Visa tai daro įtaką lėšoms, integruoja ekonominę vystymąsi gyvenvietėse, padidina ten gyvenančių žmonių galimybes.

Apibendrinimas

Mokslinėje literatūroje pastebima daug ir skirtingų skurdo priežasčių, tačiau bendrąja prasme jos yra suskirstomos į individualias ir visumines. Analizuojant skurdo priežastis svarbu pabrėžti, kad tam didžiulę įtaką daro ekonominiai ciklai. Tačiau skurdą gali sukelti ir socialinės bei kultūrinės deformacijos. Dar viena skurdo priežastimi yra laikomi geografiniai skirtumai.

Keršienės (2011) nuomone, norint sukurti stipresnius geografinius rajonus, reikia didinti vietinių šakų konkurencingumą pasitelkiant klasterius; pritraukti privačias investicijas ir mokesčiais pagrįstas vystymosi skatinimo programas; miesto centro atsigavimo, patogumų, kurie padėtų atskirus rajonus padaryti patrauklesniais ir kt.

1.3 Skurdo kultūros apraiškos paramos gavėjų grupėje

Neturtingieji visuomenės gyventojai sudaro atskirą sluoksnį, kuriame egzistuoja atskiros elgesio normos, perduodamos iš vienos kartos į kitą – taip skurdo kultūros koncepciją apibūdina Lewis, Rodgers, Hill ir Gaines (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015). Skurdo kultūra yra viena iš skurdo atsiradimo priežasčių, kurią galime aptikti daugelyje šalių. Ryškiausi pastebimi požymiai Lietuvoje yra tikėjimas, kad situacija nepakeičiama; fatalizmas; nepasitikėjimas institucijomis ir valstybe (Pileckaitė, 2011; Dike, 2014).

Pirmasis skurdo kultūrą apibrėžė mokslininkas O. Lewisas 1959 m. savo knygoje „Penkios šeimos: skurdo kultūros atvejo studijos Meksikoje“. Mokslininkas teigė, kad ši kultūra pasireiškia specifiniu skurdą patiriančių asmenų gyvenimo būdu. Skurdo kultūrai būdingos savitos žmonių gyvenimo normos, elgsenos modeliai bei tradicijos, atsiradusios dėl atsako į išorės

aplinkybes. Asmenims, priskiriamiems skurdo kultūrai, būdinga kritikuoti ir kaltinti valdžią, nepasitikėti materialiai pranašesniais visuomenės sluoksniais, institucijomis bei kaltinti juos dėl padėties, kurioje gyvena.

Atsakomybės vengimas ir išorės aplinkybių kaltinimas yra vieni iš skurdo kultūros bruožų, kurie sąlygoja ir motyvacijos stoką, fatališkumą, nepilnavertiškumą bei priklausomumą. Visi šie dalykai prisideda prie pastangų nebuvimo keičiant esamą situaciją ar ieškant pajamų šaltinio (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015). O. Lewis teigė, kad skurdas perduodamas per visas šioje specifinėje kultūroje esančias institucijas, tačiau ypatingai jis persiduoda šeimos nariams (Žalimienė, 2004 p. 45 – 50; Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015). Vaikams perduodamas tėvų požiūris trukdo suformuoti tinkamus atžalų įgūdžius, keisti esamą situaciją (Dapkūnaitė 2014).

Svarbu pabrėžti skirtumą tarp „skurdo kultūros“ teorijos ir „individu“ teorijos, kuri susidariusią skurdo situaciją aiškina žmonių motyvacijos stygiu ir nepakankamais sugebėjimais. Analizuojama skurdo kultūra yra asmenų, gyvenančių toje pačioje vietoje, socialinės sąlygos arba kultūra. Joje gyvendami žmonės sukuria savo vertybių sistemą ir įsitikinimus (Keršienė, 2011; Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015).

Jeigu pagrindinės skurdo priežastys yra vertybės ir įsitikinimai, kurie perduodami iš vienos kartos kitai, tai logiška yra keisti pačią kultūrą, vykdyti socializacijos politiką. Pasak Valentine (1968), socializacijos politika pasireiškia trimis būdais (Keršienė, 2011):

1. Funkcionalumas. Kultūra turi keistis ir padėti didinti investicijas bei socialinę atsakomybę.
2. Jauni žmonės. Sutelkiant dėmesį į jaunos žmonės siekiama, kad didėtų jų produktyvumas, sumažėtų konformizmas. Taip kultūra nepereitų iš vienos kartos į kitą.
3. Veikimas pačioje kultūroje. Remiantis kultūros vertybėmis ir skurstančiųjų subkultūromis, turi būti siekiama didinti ekonominę veiklą. Taip visuomenės kūrėjai veikia remdamiesi tokia strategija, kuri pačios kultūros „požiūriu“ yra tinkama.

Reikšminga pažymėti, kad O. Lewis skurdo kultūros koncepcija buvo nemažai kritikuojama (Gajdosikienė, 2004; Leacock, 1971). Pavyzdžiui, vienas iš E. Leacock (1950-1980) analizuotų dalykų buvo pati „kultūros“ sąvoka. Septintojo dešimtmečio pradžioje mokslininkė neišsakė tiesioginės kritikos dėl vartojamos kultūros sąvokos, tačiau ji apibūdino subkultūrų santykius, kurie egzistuoja dėl etninių, regioninių, klasinių ir kitų variacijų. Vis dėlto nuo 1967 m. E. Leacock atvirai kritikavo tokius mokslininkus, kaip O. Lewis ir Moynihan dėl to, kaip jie perdėtai

akcentuoja psichologinius ir asmenybės veiksnius, bet nepaaiškina, kokią įtaką elgesiui turi struktūriniai ir materialūs veiksniai (Vossoughi ir Rodela, 2017).

Vis dėlto skurdo kultūros teorija ir dabar yra laikoma viena ryškiausių teorijų, kurios aiškina skurdo priežastis. Terminas tapo plačiai paplitusiu tarp mokslininkų bei politikų, kai apibūdinama tam tikra asmenų subkultūra su jai būdingais bruožais (Pileckaitė, 2011). Svarbu pažymėti, kad O. Lewis nuostatas patvirtino ir kitų mokslininkų darbai, pavyzdžiui, H. R. Rodgerso. Autorius teigia, kad skurdas nulemtas asmenų elgesio ir socialinių įgūdžių stygiaus, kurie sąlygoja mažesnį ekonominį aktyvumą. W. A. Niskanenas (1996) analizavo skurdo kultūros ir socialinių patologijų priežastinių ryšių sąsajas. R. P. Hillas ir J. Gaines (2007) aprašė, kaip skurdo kultūroje gyvenantys asmenys susiduria su galimybių ribotumu (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015).

Apibendrinimas

Neturtingieji visuomenės gyventojai sudaro atskirą sluoksnį. Čia egzistuoja atskiros elgesio normos, perduodamos iš vienos kartos į kitą – taip skurdo kultūros koncepciją apibūdina Lewis, Rodgers, Hill ir Gaines (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015).

Pirmasis skurdo kultūrą apibrėžė mokslininkas O. Lewisas 1959 m. Anot jo, asmenims, priskiriamiems skurdo kultūrai, būdinga kritikuoti ir kaltinti valdžią, nepasitikėti materialiai pranašesniais visuomenės sluoksniais, institucijomis bei kaltinti juos dėl padėties, kurioje gyvena. Svarbu pabrėžti, kad jeigu pagrindinės skurdo priežastys yra vertybės ir įsitikinimai, kurie perduodami iš vienos kartos kitai, tai būtų logiška keisti pačią kultūrą ar vykdyti socializacijos politiką. Pravartu atkreipti dėmesį, kad O. Lewis skurdo kultūros koncepcija buvo nemažai kritikuojama, bet vis dėlto jo skurdo kultūros teorija ir dabar yra laikoma viena ryškiausių teorijų, kurios aiškina skurdo priežastis. Terminas tapo plačiai paplitusiu.

2. SOCIALINĖS PAGALBOS RŪŠYS: PINIGINĖ IR NEPINIGINĖ PAGALBA

Analizuojant Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondą, svarbu suprasti skurdo priežastis, tačiau dar reikšmingiau yra suprasti galimas ir reikalingas intervencijas į skurdą visuomenėje. Socialinė pagalba turi dvi pagrindines formas – piniginę ir nepiniginę pagalbą. Nustatant, kokia pagalbos forma yra reikalinga, dažnai susiduriama su dilema, kadangi šios pagalbos rūšys turi labai skirtingą poveikį paramą gaunančių asmenų atžvilgiu. Pasirinkta tinkama forma turi teigiamą poveikį asmens savarankiškumui, jo integracijai į visuomenę ir ekonominiam stabilumui.

Socialinės paramos sistema pradėjo formuotis nuo nepiniginės pagalbos, kuri buvo teikiama jau XVIII a. vargšams Anglijoje – atsirado nepiniginės pagalbos vargšams modeliai. Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, Vakarų valstybėse susiformavo visiems gerai pažįstama socialinės paramos sistema. Šią sistemą sudarė jau minėta piniginė ir nepiniginė parama. Kiekvienoje valstybėje paramos formos suprantamos ir taikomos skirtingai (Dunajevs ir Žalimienė, 2014). Lietuvoje socialinės paslaugos įteisintos 1994 m., o 1996 m. įsigalėjusiame Socialinių paslaugų įstatyme apibrėžiamos kaip nepinigine forma teikiama pagalba (Guogis ir Gudelis, 2005). Pertvarka įvyko 2012 m. ir atsirado keli teikimo modeliai – kaip valstybės funkcija ir kaip savarankiška savivaldybių funkcija (Bitinas ir Bitaitis, 2014).

Nepiniginė pagalbos forma apima valstybės teikiamas lengvatas, daiktus ir įvairias socialines paslaugas. Pagrindinis šios, pirmosios pagalbos formos, teikimo argumentas yra paternalistiniai atitinkamų asmenų poreikiai. Reikšminga pabrėžti, kad paternalizmo politika padeda teikti pagalbą, kuri geriau atitinka žmonių poreikius (Žalimienė ir Dunajevs, 2014).

Tinkamai parinkta ir žmonių poreikius atitinkanti parama dar nėra garantuota, kad asmenys bus patenkinti ją gavę. Negalią turinčių asmenų tarpe pasitenkinimas jaučiamas ypač dažnai. Ne tik negalią turinčių žmonių, bet ir kitų asmenų grupių tarpe yra jaučiamas priešiškus. Pagrindinis argumentas – žmonės gali patys tvarkyti savo buitį, įsigyti jiems reikiamus kasdienes atributus, nes yra pakankamai savarankiški ir siekia autonomijos. Taip pabrėžiamas socialinių darbuotojų paslaugų ir nepiniginės pagalbos nereikalingumas. Aišku, kad nepiniginė parama atitinkamoms gyventojų grupėms reiškia atimtą galimybę būti savarankiškiems (Dunajevs ir Žalimienė, 2014). Kita, piniginė pagalba, yra bene populiariausia paramos forma. Lietuvoje piniginės paramos administravimas keičiasi, nes norima garantuoti kuo tikslingesnį, veiksmingesnį šios formos teikimą.

Nepaisant visų pastangų paramą teikti kaip įmanoma tiksliau, ji išlieka netobula. Daugiausia kritikos atsiranda dėl paramos žmonėms sukeltos priklausomybės, jau aptartos skurdo kultūros, dingstančios darbinės motyvacijos (Šileika ir Tamašauskienė, 2003). Piniginė pagalbos forma kritikuojama dar ir dėl to, kaip lengva ja manipuliuoti. Diskusijos daugiausia atsiranda dėl jos

švaistymo, todėl vis atsiranda jos tobulinimą siūlantys įstatymo projektai. Žinoma, kad piniginės paramos eikvojimas kelia didžiulį susirūpinimą dėl galimų ilgalaikės ir trumpalaikės paramos formų rezultatų (Navickė, 2015). Atsižvelgus į kritiką, kurios sulaukia piniginei pagalbos forma, buvo pradėta plėtoti mišri pagalba, kurią sudarė tiek pastaroji, tiek nepiniginė parama (Dunajevs ir Žalimienė, 2014).

Kalbant apie pinigines socialines išmokas, reikšminga paminėti, jog jos daro itin didelę įtaką vaikams, kurių šeimos gauna paramą. Atsiranda atvejų, kai tėvai ar globėjai paramos neinvestuoja į savo vaikus. Reiškiny, kuomet taip nutinka, tik didina ir taip aukštus skurdo vaikų tarpe mastus. Skurdas taip pat yra viena iš smurto prieš vaikus priežasčių. Šeimų, kurios gyvena žemiau skurdo ribos, vaikai dažnesniu atveju gyvena namuose, kuriuose yra netinkamos mokymosi, lavinimosi sąlygos, o nuolatinė jų būseną visuomenėje yra prasta (Bučinskas ir Sakalauskaitė, 2016; Bandzienė, 2008).

Apibendrinimas

Socialinė pagalba turi dvi pagrindines formas – piniginę ir nepiniginę pagalbą. Dažnai susiduriama su dilema, kuri pagalba yra reikalinga, kadangi abi pagalbos rūšys turi itin skirtingą poveikį paramą gaunančių asmenų atžvilgiu. Visa socialinės paramos sistema pradėjo formuotis nuo nepiniginės pagalbos, kuri buvo teikiama jau XVIII a. vargšams Anglijoje. Nepiniginė pagalbos forma apima valstybės teikiamas lengvatas, daiktus ir įvairias socialines paslaugas.

Nors nepiniginė pagalbos forma sulaukia daug kritikos, bet ne mažiau kritikos tenka ir piniginei pagalbos formai, dėl to, kad lengva ja manipuliuoti. Daugiausia diskusijų kyla dėl jos švaistymo, todėl vis atsiranda jos tobulinimą siūlantys įstatymo projektai. Piniginės paramos eikvojimas kelia didžiulį susirūpinimą dėl galimų ilgalaikės ir trumpalaikės paramos formų rezultatų (Navickė, 2015). Laikui bėgant ir atkreipiant dėmesį į išsakomą kritiką, buvo pradėta plėtoti mišri pagalba, kurią sudarė tiek piniginei, tiek nepiniginė parama.

3. SKURDO PROBLEMOS TYRIMAI LIETUVOJE

Nacionalinėje reformų darbotvarkėje Lietuva numatė tikslą sumažinti skurde gyvenančių, socialinę atskirtį patiriančių arba su grėsme būti priskirtiems susiduriančių žmonių skaičių 814 tūkst. Tikslinga buvo išanalizuoti skurdo priežastis ir skurstančiųjų charakteristikas siekiant efektyvaus tikslo įgyvendinimo.

Lietuvos „Caritas“ užsakė tyrimą „Sisteminis skurdo problemos tyrimas Lietuvoje“, kuris buvo vykdomas 2014 m. gegužės – gruodžio mėnesiais. Tyrimą atliko Darbo rinkos tyrimų instituto mokslininkai, kurie siekė įvertinti skurdo paplitimą ir mažinimo priemones Lietuvoje (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.7). Tyrimo metu išanalizuoti skurdo ir socialinės atskirties rodikliai Lietuvoje, atliktas kokybinis ir kiekybinis tyrimas. Tyrimo tikslinė grupė – socialinės paramos gavėjai. Taikant savivaldybes, kaip kriterijų, buvo pritaikytas kvotinės atrankos metodas – mažiausiai penkiasdešimt paramos gavėjų buvo apklausta kiekvienoje savivaldybėje. Pabrėžtina, kad apklausos duomenys neturi būti lyginami su Pajamų ir gyvenimo sąlygų duomenimis iš Oficialios statistikos portalo. Abiejų tyrimų metodikos ir tikslinės grupės yra skirtingos (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.23).

Tyrimo duomenys parodė, kad respondentų pajamas didžiąja dalimi sudaro kitos išmokos ir pašalpos (59 proc.). Rečiausiai įvardyti pajamų šaltiniai yra asmeninis žemės ūkis, atsitiktinis darbas, bedarbio išmoka. Net 71 proc. apklausos dalyvių save priskyrė skurstančiųjų grupei ir tik 17 proc. savęs taip neidentifikuoja. Tolimesnė duomenų analizė pagal namų ūkio pasiskirstymą parodė, kad skurstančiųjų grupei save dažniausiai priskyrė bedarbiai ir į kitų ekonomiškai neaktyvių asmenų grupę pakliuvę asmenys (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.25).

Analizuojant skurdo priežastis paaiškėjo, kad skirtingų amžiaus grupių asmenys yra linkę išskirti skirtingas skurdo priežastis. 66 m. ir vyresni asmenys dažnesniu atveju išskiria negalią arba prastą sveikatą, akcentuoja mažas išmokas (pensijų, nedarbingumo). Didelį atžalų skaičių, kaip skurdo priežastį, buvo linkę įvardinti vidutinio amžiaus žmonės (36-45 m.), o žemas darbo užmokestis arba tik vienas dirbantis asmuo šeimoje buvo įvardintas jauniausių (18 – 25 m.) respondentų (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.26). Tyrimo metu taip pat buvo identifikuoti tie poreikiai, kurių nepatenkinimas labiausiai žeidžia. Net 36 proc. respondentų įvardijo, kad bendrai negalėjimas patenkintų visų savo turimų poreikių labiausiai žeidžia. 36 proc. įvardijo, kad tai negalėjimas daugiau materialių išteklių, laiko skirti savo atžaloms. Analizuojant atsakymus pagal lytį, paaiškėjo, kad moterys dažniau negu vyrai įvardija problemas, siejamas su atžalomis. (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.27-28).

Kiekybinis tyrimas taip pat nurodė, kur respondentai skirtų lėšas, jeigu jos padidėtų. Net 45 proc. žmonių daugiau lėšų skirtų sveikatos priežiūrai, tai daugiausia įvardijo senatvės pensijos sulaukę respondentai. Dirbantieji daugiausia nurodė, kad lėšas skirtų remontuoti būstui. Atsakymą, kad lėšas skirtų remontui, nurodė 35 proc. tyrimo dalyvių (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.30). Tyrimo metu taip pat nustatyta, kad 73 proc. asmenų susiduria su finansiniais sunkumais, kai lėšų pritrūksta net maisto produktams. 6 proc. stygių patiria 5 ir daugiau kartų per mėnesį, 12 proc. 4-5 kartus per mėnesį, 33 proc. 1-2 kartus per mėnesį. Su šia problema nesusiduriančių asmenų procentas buvo 27 proc. Šios tyrimo dalies rezultatus analizuojant pagal gyvenamąją vietą buvo nustatyta, kad lėšų stygių maistui dažniausiai patiria mažesniuose miestuose ir kaimo vietovėse, tačiau didmiesčiuose su šia problema susiduriantys respondentai su stygiumi susiduria dažniau (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.31).

Respondentai pateikė savo nuomonę apie tai, kokias pajamas jie turėtų gauti, kad patenkintų pagrindinius savo poreikius. Nustatyta, kad vienam asmeniui namų ūkyje turėtų būti skirta 219,7 euro per mėnesį, kai tyrimo atlikimu metu gaunama vidutinė suma buvo 105,2 euro. Suma reikšmingai skiriasi priklausomai nuo gyventojų namų ūkyje skaičiaus. Vienam asmeniui pakaktų 340,6 Eur; 2 – 4 asmenų namų ūkiui – 549,1 Eur, o didesnam namų ūkiui vidutiniškai reikėtų 747,2 Eur per mėnesį (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.32). Net 52 proc. tyrimo dalyvių dėl esamos skurdo situacijos kaltintų Vyriausybę ir valstybės vykdomą politiką; 18 proc. nurodė, kad kaltas pats asmuo; 17 proc. kaltino likimą, o 13 proc. teigė, kad priežastimi yra darbdaviai ir mažas dėmesio skyrimas darbuotojams. Valstybės vykdomą politiką ir Vyriausybę daugiausia kaltino 36-65 m. tyrimo dalyviai; likimą dažniausiai įvardijo 66 m. ir vyresni respondentai, o atsakomybę asmenims didžiaja dalimi priskyrė 26-35 m. asmenys (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.32).

Respondentų tyrimo metu buvo klausiama ir apie priemones, kurios, jų manymu, padėtų jų situacijoje. Daugiau negu trečdalis (35 proc.) nurodė, kad padėtų minimalios mėnesinės algos didinimas; 33 proc. teigė, kad reikėtų didinti išmokas, skirtas šeimoms, auginančioms vaikus; 28 proc. nurodė pensijų, šalpos pensijų ir ne darbo išmokų didinimą; 26 proc. nurodė socialinių pašalpų didinimą, o pagalbą įsidarbinant, kaip priemonę, nurodė 26 proc. Dirbantieji tyrimo dalyviai dažniausiai paminėjo minimalios mėnesinės algos didinimą (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.36).

Didžioji dalis respondentų, kurie buvo bedarbiai, buvo užsiregistravę Užimtumo tarnyboje (83 proc.). Apklausos rezultatai nurodė, kad kreiptis į Užimtumo tarnybą buvo labiau linkę kaimo vietovių ir mažų miestelių gyventojai. Priežastys, dėl kurių kreipėsi į Užimtumo tarnybą, buvo trys: nuolatinio darbo paieškos, gautina socialinė pašalpa ir sveikatos draudimas. Tyrimo metu taip pat išryškėjo dvi priežastys, dėl kurių žmonėms nepavyksta įsidarbinti: darbas per toli nuo namų ir

netinkamos sąlygos dirbti (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.38-39). Beveik pusė (46 proc.) respondentų nenurodė, kas galėtų padėti jiems įsidarbinti (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.40).

Taip pat buvo atliktas kokybinis sociologinis tyrimas buvo atliktas siekiant sužinoti apie socialinę paramą gaunančių asmenų patirtis gyvenant skurde, patirties sąlygojamas problemas. Taip pat siekiant nustatyti skurdo mažinimo priemones. Tyrimas pagilina ir papildo prieš tai darbe analizuoto kiekybinio tyrimo rezultatus. Kokybinio tyrimo metu taip pat buvo nagrinėjami prieš tai ištirti klausimai. Duomenys išanalizuoti pagal fenomenologinę tradiciją, kai nebandoma atrasti vieno atsakymo, siekiama pabrėžti kiekvieno tyrimo dalyvio nuomonės svarbą. Pirmiausia tyrime analizuojamas specialistų, dirbančių su socialinę paramą gaunančiais asmenimis, požiūris. Toliau tyrime specialistų požiūris buvo papildytas tiriamųjų (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.45).

Tyrimo metu buvo nustatyta ką, specialistų, dirbančių su socialinę paramą gaunančiais asmenimis, nuomone, sąlygoja ilgalaikė socialinė parama. Pagrindinės keturios socialinės paramos gavimo pasekmės: išmokimas gauti, patogumo jausmas, vangumas ieškoti darbo, paramos nuvertinimas. Išmokimas gauti gali būti siejamas su prieš tai aptarta viena iš skurdo priežasčių – skurdo kultūra. Išmokimą gauti informantė apibūdino kaip šeimų, gavusių paramą, vaikų atsiradimą paramos gavėjų grupėje. Įvardijo, kad vaikai, kaip ir jų tėvai, neturi kasdienai reikalingų įgūdžių. Patogumo jausmas, informantų teigimu, atsiranda, kai parama gaunama ilgą laiką ir atrodo, kaip neabejotina ir privaloma. Taip pat žmonės nėra linkę už paramą atsilyginti. Paprašyti atlikti kokį nors darbą, bando jo išvengti ir net atsisakymo jiems suteikiamos paramos. Vangumas ieškoti darbo yra siejamas su iniciatyvos ieškoti darbo praradimu. Asmenys žino, kad gaudami paramą, lengvatas gali išgyventi, todėl darbo paieškos neatrodo prasmingos (Šileika ir Tamašauskienė, 2003; Pažerauskaitė, 2012). Paskutinė išskirta pasekmė – paramos nuvertinimas. Informantės teigimu, žmonės ne tik paramos metu gauna viską, ko jiems reikia, bet ir neįvertina gautų produktų, kurie neatitinka jų skonio. Specialistų siūlymu priemonės, kurios padėtų pakeisti situaciją, turi būti nukreiptos į asmenų įsipareigojimą, įraukimą veikti, dirbti, tačiau visada susiduriama su problema, kad paramos gavėjai neturi darbinės motyvacijos (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.46).

Pasak informantų, jeigu žmonės nėra sukaukę santaupų, kai netenka savo pajamų šaltinio, beveik visada neišvengia įsiskolinimo, antstolių. Vis dėlto, netekus darbo ir pajamų, vis tiek išlieka įprastos žmonių išlaidos, kurios, jų nepadengus, laikui bėgant tampa tik dar didesnėmis skolomis. Informantų teigimu, paramos gavėjai turi labai prastus įgūdžius planuodami savo išlaidas ir vengia grįžti į darbo rinką. Toks elgesys galimai turi psichologinių priežasčių. Žmonės patiria neteisybės, pykčio jausmus, o į visuomenės normas ir galiojančius įstatymus nekreipia dėmesio dėl noro būti reikšmingesniais (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.47). Tyrimo dalyviai teigė, kad vienas asmuo gali turėti netgi dešimt skirtingų antstolių ir nuskaičiuojama didelė gautų pajamų dalis,

todėl vieno žmogaus skolas administruojant vienam antstoliui ir nuskaičiavus mažesnę pajamų dalį, atsirastų daugiau motyvacijos asmenims „atsikratyti“ skolomis (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.48).

Pasak specialistų, priklausomybę nuo alkoholio turintys asmenys sudaro didelę dalį skurdą patiriančių asmenų. Kiekybinis tyrimas parodė, kad asmenys nebūtinai tai laiko susidariusios skurdo situacijos priežastimi. Nuo alkoholio priklausomi asmenys labai greitai išleidžia paramos dėka gautus pinigus, todėl jiems yra skiriama kompleksinė pagalba, kuomet pinigų negauna. Specialistams dažnai yra labai sunku dirbti su alkoholizmu sergančiais asmenimis. Priemonė, kuri anot specialistų, padėtų, yra kompleksinė pagalba. Informantė išskyrė, kad reikalingi maisto gamavimo įgūdžiai (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.49-50). Vienas iš prevencijos būdų taip pat yra pinigų pervedimas į korteles, su kuriomis asmenys negali įsigyti svaigalų ir tabako gaminių. Tačiau pasitaiko atvejų, kai įsigytus produktus žmonės parduoda, kad gautų grynujų pinigų (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.49-50).

Skurde ar socialinėje atskirtyje gyvenantys asmenys dažnai vengia atsakomybės, įsipareigojimų šeimai. Žmonės nesidomi pateiktais darbo pasiūlymais, o tai gali sąlygoti ir išmokų netekimą dėl atsisakytos darbo vietos. Šiais atvejais, kai paramą gaunantis asmuo yra vienintelis šeimos maitintojas, nukenčia šeimos nariai, kadangi neturi net maistui reikalingų pinigų. Tyrimo dalyvė nurodė, kad geras sprendimas yra atsakomybės ugdymas, tačiau kaip įgyvendinti šią priemonę, kol kas nėra aišku. Informantė nurodė, kad reikšminga analizuoti esamas priemones ir jų veikimą (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.50). Pasak R. Motečienės (2012 m.) socialinės paslaugos padeda įgalinti ir įtraukti klientą tik tuomet, kai sudaromos sąlygos paramos gavėjams aktyviai įsitraukti į sprendimų priėmimo procesą.

Sisteminio skurdo tyrimo Lietuvoje dalyvių patirtys, požiūris į susiklosčiusią situaciją buvo analizuojami atkuriant ilgalaikį skurdą patiriančių žmonių pasaulėžiūrą, patirtis. Buvo identifikuotos penkios plotmės (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.52-53):

1. Asmens identifikacijos – nusako žmogaus ir aplinkos santykį. Pagrindinė tyrimo dalyvių nuostata – „Man trūksta“.
2. Plotmė, kuri atskleidžia individo erdvės statuso, būklės suvokimą. Pagrindinė tyrimo dalyvių nuostata – „Joje nuolat yra kažkas svetimas“.
3. Interakciją su aplinka, aplinkos lūkesčius paramos gavėjo atžvilgiu nusakanti plotmė. Pagrindinė tyrimo dalyvių nuostata – „Sistema diktuoja taisykles, koks turi būti ir kaip elgtis, kad galėtum išgyventi“.

4. Žmogaus galimybės mokytis ir keistis – nusako asmens tikėjimą savo nepilnavertiškumu, sumažėjusias socialines interakcijas kaip reglamentuotos sistemos pasekmę.
5. Išgyvenimo resursai. Pagrindinė tyrimo dalyvių nuostata – „Būdamas ribotas, ištyrinėtas ir nukreiptas, turi pasiimti tai, ką leidžia tavo gebėjimai, susiformavę per gyvenimą“.

Tyrimo dalyviai susiklosčiusią nesėkmingą situaciją yra linkę sieti su atitinkamomis aplinkybėmis, keletas dažniausiai pasitaikančių: skyrybos, liga, nepaklausė profesija ar netektas darbas. Pastebimas vengimas prisiimti atsakomybę, pašaliniai veiksniai įvardijami dažniau. Patys tyrimo dalyviai save įvardija kaip esančius centre situacijos, kurią nulėmė aplinkybės. Vykstantys pokyčiai suvokiami kaip iš aplinkos atėję. Galima manyti, kad tai yra žmonių baimių išraiška (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.53).

Ilgalaikį skurdą patiriantys asmenys dažnai jaučiasi lyg praradę savo privatumą. Norint tapti paramos gavėju, žmogus turi būti atrinktas įstatymuose numatyta tvarka. Procesas, kuomet būsimas paramos gavėjas „klasifikuojamas“, reikalauja įsikišimo į daugelį žmogaus gyvenimo sričių. Suprantama, kad šis procesas yra svarbus, tačiau jis reikalauja įsikišimo į tarpasmeninius santykius, kai pats paramos gavimo klausimas yra jautrus ir dažnai priimtas kaip žeminantis asmens orumą. Žmogui, kuris nori keisti savo gyvenamąją situaciją, tenka patirti daugialypį spaudimą dėl vykstančių vertinimų, renkamos informacijos ir kt. Dažnai pastangos keistis yra lydimos nesėkmių, kurios sąlygoja ir emocinės žmogaus būklės suprastėjimą (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.53-54).

Paramos gavėjų prisitaikymas prie sistemos yra kita problema, kuri nekelia didelio nusistebėjimo, kai atsižvelgiame į paternalistinę teikiamos paramos pobūdį. Atlygis už teigiamus pokyčius paramos gavėjų gyvenime nenumatomas, o kuo daugiau skurdo požymių žmogus atitinka, tuo didesnę paramą gauna. Nenuostabu, kad atsiranda aukšta tolerancija prastoms gyvenimo sąlygoms. Jauni asmenys mokosi profesijų, tačiau jas įgiję, neplanuoja dirbti. Didžiausias jų mokymosi argumentas yra už tai gaunami pinigai. Paramos sistemos efektyvumas turėtų būti matuojamas pagal ją baigusiuoju skaičių, o ne tų, kurie gavo paramą iš viso (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.54).

Socialumas – vienas iš svarbiausių dalykų, kuris gali padėti pamatyti alternatyvas. Dažnai ilgalaikę paramą gaunantys asmenys komunikuoja tik su tokią pat paramą gaunančiais asmenimis arba tais, kurie teikia jiems pagalbą. Visi ilgalaikiai paramos gavėjai gyvena labai panašiomis sąlygomis, turi panašius įpročius, todėl atsiranda socialinis užribis, už kurio išeiti yra labai sudėtinga net jei ir komunikuojama su pagalbą teikiančiais darbuotojais, kadangi tokie santykiai yra grįsti sankcijomis ir tvarkomis, kurių privalu laikytis. Visuomenė paramos gavėjus dažnai

atstumia, jie patiria užgauliojimus, atsiribojimą, kuris veda tik į dar didesnę saviizoliaciją (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015, p.55).

Apibendrinimas

Buvo atlikta socialinę paramą gaunančių Lietuvos gyventojų apklausa, kurios tikslas - išsiaiškinti socialinės paramos gavėjų problemas, požiūrį situacijos atžvilgiu, nustatyti reikiamus pagalbos būdus ir formas. Buvo pritaikytas kvotinės atrankos metodas – mažiausiai penkiasdešimt paramos gavėjų buvo apklausta kiekvienoje savivaldybėje. Tyrimo duomenys parodė, kad respondentų pajamas didžiąja dalimi sudaro kitos išmokos ir pašalpos (59 proc.). skurstančiųjų grupei save dažniausiai priskyre bedarbiai ir į kitų ekonomiškai neaktyvių asmenų grupę pakliuvę asmenys.

Analizuojant skurdo priežastis paaiškėjo, kad skirtingų amžiaus grupių asmenys yra linkę išskirti skirtingas skurdo priežastis. Pabrėžtina, kad didžioji dalis respondentų, save įvardijusių bedarbiais, buvo užsiregistravę Užimtumo tarnyboje (83 proc.). Apklausos rezultatai atskleidė, jog kreiptis į Užimtumo tarnybą buvo labiau linkę kaimo vietovių ir mažų miestelių gyventojai. To priežastis – nuolatinio darbo paieškos, gautina socialinė pašalpa ir sveikatos draudimas.

Specialistų nuomone esamos skurdo mažinimo priemonės gali būti suskirstytos į gyvybę palaikančias (maisto produktai, pinigai, lengvatos, drabužiai) ir į motyvuojančias, kurios skatina veikti – gerina socialinius paramos gavėjų įgūdžius. Motyvuojančios priemonės skatina paramos gavėjų savarankiškumą, o gyvybę palaikančios didina priklausomybę, kuri pasireiškia prisitaikymu ir atsakomybės vengimu.

Ilgalaikiai paramos gavėjai yra varžomi privalomų patikrinimų ir reglamentavimo. Asmenų nuomonė apie save ir savo galimybes prastėja, ilgainiui susiformuoja įgūdžiai, kurie trukdo žmogui „išbristi“ iš skurdo. Pastebima, kad žmonės praranda perspektyvą ir ieško būdų išlaikyti paramą.

4. EUROPOS SĄJUNGOS FINANSUOJAMŲ PROGRAMŲ VERTINIMAS

Vienas iš pagrindinių reikalavimų gaunant Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą yra finansuojamų programų vertinimas. Tokios priemonės nebuvo visiškai naujos Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, panašias priemones galime matyti ir viešojo administravimo srityse. Toliau aptariami pagrindiniai programų vertinimo aspektai, metodika Lietuvoje ir Europos Komisijoje. Daugiausia iniciatyvos turi įgyvendintojai, kuriuos sudaro skirtingų politinių ir administracinių lygių atstovai. Atsiranda didžiulė analitinės teorijos svarba ir būtinybė stebėti faktinį programų vykdymą (Barbier, Simonin, 1997).

Vertinimas – viešos politikos arba jo dalis analizė. Objektas gali būti projektas, programa, prioritetas, priemonė, sprendimas. Vertinimui pasitelkiami šie kriterijai: tinkamumas, efektyvumas, rezultatyvumas, tvarumas, poveikis, naudingumas. Vertinant atliekamos dvi esminės funkcijos - atskaitomybės ir tobulinimo (Nakrošis; Jarmalavičiūtė; Burakienė, 2007 p. 6-7).

Vertinimas turi būti derinamas su viešosios politikos, programos ciklais, kad vertinimo rezultatai būtų integruoti į etapus. Programos ciklas skirstomas į programos sudarymą, vykdymą, užbaigimą. Viešosios politikos į politikos formulavimą, įgyvendinimą ir peržiūrą. Priklausomai nuo etapo atliekamas išankstinis, einamasis ir baigiamasis vertinimai. Taip pat gali būti atliekamas teminis vertinimas. Šis vertinimas gali būti atliekamas bet kuriuo etapu (Nakrošis; Jarmalavičiūtė; Burakienė, 2007 p. 7-8). Privalomi vertinimo etapai yra išankstinis ir baigiamasis vertinimas. Išankstinį vertinimą Lietuvoje atlieka Finansų ministerija, pagrindinis šio vertinimo etapo tikslas yra užtikrinti pagrindą plėtros programoms rengti. Baigiamąjį vertinimą inicijuoja Europos Komisija pasibaigus programoms (Nakrošis; Jarmalavičiūtė; Burakienė, 2007 p. 14). Be vertinimo taikomos ir kitos atitinkamo priemonės reikalingos dėl grįžtamojo ryšio: strateginis planavimas, stebėseną, veiklos auditas ir moksliniai tyrimai (Nakrošis; Jarmalavičiūtė; Burakienė, 2007 p. 9-10).

Svarbu aptarti vertinimo galimybes, kurias apima išteklių, taisyklės, procedūros, įgūdžiai, normos. Vertinimo galimybes galima analizuoti keturiuose skirtinguose lygiuose: individualiame, organizaciniame, tarp – organizaciniame ir visuomeniniame. Individualiame (asmeniniame) lygyje vertinami žinios ir įgūdžiai, organizaciniame – išteklių, struktūrų ir organizavimo ypatumai, tarp organizaciniame – partnerystė ir bendradarbiavimo tinklai, visuomeniniame – visuomenės požiūris, viešojo sektoriaus normos, profesinės sąjungos, nepriklausomi vertinimai (Nakrošis; Jarmalavičiūtė; Burakienė, 2007 p. 10).

Taip pat įprastai nagrinėjama vertinimo paklausa, pasiūla ir kultūra. Paklausa vertinimo galimybių kontekste suprantama, kaip poreikis vertinimui atlikti. Pasiūla – vertinimą galintys atlikti asmenys. Kultūra šiame kontekste reiškia skatinančią ir palaikančią aplinką vertinimui atlikti

(Nakrošis; Jarmalavičiūtė; Burakienė, 2007 p. 11-12). Taigi, vertinimo gebėjimų stiprinimui svarbi organizacinė struktūra, koordinavimas, vertinimo poreikio ir paklausos užtikrinimas, rezultatų integravimas į sprendimų priėmimo procesą.

Vertinimo metu išskelti uždaviniai nustatomi pagal vertinimo tipus ir kriterijus. Atliekant vertinimo procesą gali būti taikomi skirtingi metodai: turimos informacijos analizė, anketinės apklausos, interviu, atvejo analizė, ekspertų nuomonė. Duomenų analizė atliekama pasitelkiant matematinę modeliavimą arba statistinę analizę (Nakrošis; Jarmalavičiūtė; Burakienė, 2007 p. 21-22). Dažnai taikomi keli metodai ir skirtinga analizė. Viskas priklauso nuo uždavinių, klausimų, tipo ir kt.

Europos Komisija taip pat atlieka privalomą programų vertinimą visoms sritims, kur išlaidos yra didelės. Vertinimams atlikti samdomi išorės ekspertai, tarp kurių yra ir vertintojai iš Lietuvos. ES programų vertinimas Lietuvoje atliekamas bendradarbiaujant su Europos komisijos generalinių direktoratų padaliniais, kurie atsako už vertinimo procesą. Europos Komisija rengia metodinius dokumentus skirtus vertinimui (Nakrošis; Jarmalavičiūtė; Burakienė, 2007 p. 30). Pagrindinis dėmesys, kaip numatyta Europos Komisijos gairėse, skiriamas programos efektyvumui. Socialinių programų rezultatai turi būti vertinami pagal paslaugų kokybę ir jų poveikį paramos gavėjams (Hatry, Mushkat, 1982), nors dažniau sutinkamas paslaugų teikimo sąnaudų vertinimas. Svarbu kiekybiškai įvertinti ne tik įgyvendinimo veiklos ar organizacinį efektyvumą, bet ir tiesioginį programos rezultatą bei poveikį konkrečioms paramos gavėjų grupėms (Barbier, Simonin, 1997).

Apibendrinimas

Pagrindiniai vertinimo etapai yra išankstinis, einamasis ir baigiamasis vertinimas. Vertinimo galimybes apima išteklių, taisyklės, procedūros, įgūdžiai bei normos. Įprastai nagrinėjama vertinimo pasiūla, paklausa ir kultūra. Ne tik vertinimas, bet ir kitos priemonės, tokios kaip strateginis planavimas, stebėseną, veiklos auditas ir moksliniai tyrimai, yra reikšmingos ir suteikia grįžtamąjį ryšį. Vertinimą atlieka ne tik atsakingos institucijos Lietuvoje, tačiau ir Europos Komisija. Didžiausias dėmesys skiriamas poveikio paramos gavėjams bei veiklos ar organizacinio efektyvumo vertinimui.

5. TYRIMO ORGANIZAVIMAS IR METODIKA

Tyrimo metodika remiasi Barbier, Simonim, Hatry ir Mushkat socialinio poveikio teorijomis - vertinamas tiesioginis programos rezultatas bei poveikis konkrečiai paramos gavėjų grupei. Šio darbo rėmuose atlikto Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo rezultatų ir jo panaudojimo tobulinimo galimybių tyrimas susideda iš keturių etapų:

Pirmajame tyrimo etape siekiama išanalizuoti Europos sąjungos skurdo ir socialinės atskirties mažinimo politiką bei tarpinio jos vertinimo rezultatus. Pasirinktas meta analizės metodas. Analizuojami 2014 - 2020 m. dokumentai: Eurostat pažangos ataskaita; Summary of the annual implementation reports for the operational programs cofinanced by the Fund for European Aid to the Most Deprived in 2016; FEAD case studies 2018; Report from the commission to the council and the european parliament, Brussels, 2020; Fund for european aid to the most deprived (fead)key facts and figures, 2020 ir kiti (žr. literatūros sąrašę). Ši analizė padeda daryti tolimesnius apibendrinimus ir palyginimus reikšmingus tyrimui.

Antras tyrimo etapas: atsižvelgiant į tyrimo tikslą buvo siekiama išsiaiškinti skurdo ir socialinės atskirties rodiklius ir jų kaitą projekto vykdymo laikotarpiu - 2014 - 2020 m. Analizė atlikta iš Oficialios statistikos internetinės prieigos duomenų ir projekto vykdytojų: Europos socialinio fondo agentūros ir Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūros internetinių prieigų. Pasirinkti statistiniai rodikliai: asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje rodiklis, skurdo ribą nurodantis rodiklis. Asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje rodiklis parodo individus, kurie tenkina tam tikras Vyriausybės nustatytas sąlygas. Pagrindinės sąlygos: asmuo, gyvenantis skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje, susiduria su dideliu materialiniu nepriteklumi arba gyvena labai mažo intensyvumo namų ūkiuose. Mažo intensyvumo namų ūkiuose gyvenančių asmenų dalis - asmenų, gyvenančių namų ūkiuose, kuriuose visų darbingo amžiaus nesimokančių asmenų dirbtų valandų suma ne didesnė už 20 proc. galimo darbui skirti laiko. Materialinio nepritekliaus lygis apibrėžiamas, kaip rodiklis nurodantis gyventojų dalį susiduriančią su materialinio nepritekliaus elementais. Pagal Europos Sąjungos statistikos tarnybos metodiką laikoma, kad su trimis iš devynių nepritekliaus elementų susiduriantys asmenys yra priskiriami prie patiriančių materialinį nepriteklių. Pasirinkta skurdo rizikos riba yra pajamų dydis už kurį mažesnes ekvivalentines pinigines pajamas gaunantys namų ūkiai priskiriami prie skurstančių. Skurdo rizikos riba dar yra apibrėžiama, kaip šešiasdešimt procentų nuo disponuojamųjų ekvivalentinių pajamų medianos. Visos sąlygos ir jų apibrėžimai yra pateikiami Oficialios statistikos portale. Analizė buvo atliekama 2020 m. rugsėjo - spalio mėnesiais Vilniuje.

Trečias tyrimo etapas skirtas išsiaiškinti Lietuvos rezultatus, lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis, pagal pasirinktus požymius: paramos teikimo formas bei paramos gavėjų skaičių

lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje rodikliu. Pasirinkti hierarchinio klasterizavimo ir k – vidurkių metodai. Metodas pasirinktas, nes padeda nustatyti objektų panašumą ir suskirstyti juos į panašių objektų grupes. Tyrimas atliktas lapkričio mėnesį naudojant Europos Sąjungos statistikos tarnybos ir Oficialiosios Europos Sąjungos interneto svetainės duomenis.

Ketvirtame tyrimo etape, atsižvelgiant į tyrimo tikslą, siekta išsiaiškinti, kaip su projektu savivaldybių lygmenyje dirbantys specialistai vertina teikiamą nepiniginę pagalbą ir jos formas. Naudotos kiekybinio ir kokybinio tyrimų metodologijos, pasirinktas anketinės apklausos metodas. Duomenys rinkti naudojant elektroninio formato anketą, kurią sudarė uždaro ir atviro tipo klausimai. Prašymas užpildyti anketą buvo siunčiamas elektroniniu paštu su Fondu dirbantiems specialistams savivaldybių lygmenyje. Tyrimo anketa buvo platinama 2020 m. rugsėjo – spalio mėnesį. Kokybinis tyrimas pasirinktas, nes padeda interpretuoti reiškinius tomis prasmėmis, kurias suteikia tiriami žmonės. Padeda suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį paaiškinimą. Kiekybinis tyrimas pasirinktas, nes padeda gauti struktūruotus atsakymus, mechaniškai nustatyti tendencijas ir interpretuoti rezultatus (Kardelis, 2002).

6. EUROPOS SĄJUNGOS SKURDO IR SOCIALINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMO POLITIKA IR TARPINIO JOS VERTINIMO REZULTATAI

Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas teikia būtiną pagalbą daiktais ir maistu tiems, kuriems ji yra reikalingiausia. Fondo teikiamą pagalbą papildo socialinės įtraukties priemonės, kurios yra būtinos norint labiausiai skurstančius asmenis Europos Sąjungoje integruotis į visuomenę ir darbo rinką. EPLSAF teikiama pagalba turi padėti žmonėms žengti pirmuosius žingsnius siekiant gyventi be skurdo ir socialinės atskirties.

Fondo pagalba nukreipta į baisiausias skurdo formas, tokias kaip maisto deprivacija, vaikų skurdas ar benamystė. EPLSAF skirta 3,8 mlrd., tai yra 85 proc. visų lėšų, likusius 15 proc. skirtų Fondo finansavimui turi įnešti kiekviena valstybė narė iš savo nacionalinių lėšų. Viso Fondui finansuoti numatyta 4,5 mlrd. Valstybės narės gautas lėšas gali išleisti dvejopai: skirdamos finansuoti pagalbą maistu ir (ar) būtiną pagalbą daiktais, ir (ar) socialinės įtraukties priemonėmis; taip pat būtiną pagalbą daiktais ir maistu gali papildyti socialinės įtraukties priemonės (Report from the commission to the council and the european parliament, Brussels, 2020 p. 1).

Pagrindinis Fondo tikslas buvo prisidėti prie strategijoje Europa 2020 iškelto tikslo: sumažinti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių skaičių bent 20 mln. iki 2020 m. Vis dėlto, šio tikslo įgyvendinti nepavyko, kadangi asmenų patiriančių skurdą ir socialinę atskirtį skaičius sumažėjo 7 mln. ES skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių skaičius išliko 110 mln., didelį materialinį nepriteklių patiriančių asmenų procentas sumažėjo nuo 6,6 proc. 2017 m. iki 5,9 proc. 2018 m. Viso tai sudaro 29,7 mln. asmenų, kurie vis dar patiria didelį materialinį nepriteklių. Taip pat, vaikų, kurių tėvai ar globėjai yra žemos kvalifikacijos, ir asmenų turinčių negalią skurdo rizikos rodikliai išaugo (Report from the commission to the council and the european parliament, Brussels, 2020 p. 1).

Remiantis partnerių organizacijų skaičiavimais, vidutiniškai 13 mln. žmonių per metus gavo pagalbą iš Fondo 2014 – 2018 m. 2018 m. duomenimis moterys sudarė maždaug pusę visų paramos gavėjų, vaikai 29 proc., migrantai arba kitos mažumų grupės 10 proc., benamiai 7 proc., vyresni negu 65 m. asmenys 8 proc., o asmenys turintys negalią 5 proc. (Fund for european aid to the most deprived (fead)key facts and figures, 2020).

Kiekviena valstybė pasirenka, kaip įgyvendinti programą. Tarpiniai rezultatai parodė, kad didžioji dalis, 23 valstybės, renkasi pagalbą teikti maistu ir būtiniais daiktais. Ši parama teikiama karštu maistu, maisto paketais arba tokiomis prekėmis, kaip mokyklos ar higienos reikmenys. Daugiau negu 1,6 mln. tonų maisto buvo išdalinta 2014 – 2018 m. laikotarpiu. Teikiamą paramą lydi

ir papildančios priemonės, pavyzdžiui, pagalba siūlant subalansuotus mitybos planus, tvarkant namų ūkio biudžetą. Keturios Europos Sąjungos valstybės narės pasirinko pagalbą teikti tik socialinės įtraukties priemonėmis. Fondo įgyvendinimui iki 2018 m. 27 valstybės narės išleido 2,7 mlrd., tai yra 61 proc. visų skirtų lėšų. Programos įgyvendinimo metu bendradarbiaujama su partneriais – viešosiomis arba ne pelno siekiančiomis įstaigomis. (Fund for european aid to the most deprived (fead)key facts and figures, 2020).

Lietuvoje pagalba pradėta teikti nuo maisto paketų 2014 m., vėliau maisto paketus papildė būtinieji higienos reikmenys ir socialinės įtraukties priemonės. Papildančios priemonės – socialinės įtraukties priemonės – žmones pasiekia per savivaldybes ir seniūnijas. Galima gauti konsultacijas ar mokymus apie higienos sąlygas, sveiką gyvenseną, užimtumą, integraciją į darbo rinką ir kt. Taip pat teikiamos palydėjimo paslaugos, kuomet paslaugos gavėjai lydimi į vietas, kuriose jiems reikia pagalbos pildant dokumentus ar susiduriant su kitomis jiems svetimomis situacijomis (priimk.lt). Maistas Lietuvoje dalinamas šešis kartus per metus, du kartus dalinamos higienos prekės.

Reaguojant į COVID – 19 krizę pasaulyje 2020 m. balandžio mėnesį Fondo reguliavimas buvo šiek tiek pakeistas. Siekiama, kad skurdą ir socialinę atskirtį patiriantys žmonės gautų visas jiems reikalingas apsaugines priemones. Maistas ir būtina pagalba daiktais gali būti teikiama pasitelkiant vaučerius (maisto ir daiktų įsigijimo kortelėmis). Fondo įgyvendinimo pakeitimai turėtų sumažinti riziką užsikrėsti virusu (Fund for european aid to the most deprived (fead)key facts and figures, 2020; Report from the commission to the council and the european parliament, Brussels, 2020 p. 2).

Artėjančiam programavimo laikotarpiui (2021-2027 m.) Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas bus sujungtas su Europos socialinio fondu pagal Europos socialinio fondo plius (toliau darbe - ESF+) reglamentą. Šis susijungimas turėti pagerinti maisto ir būtinų daiktų teikimą kartu su socialinės įtraukties priemonėmis. Papildomai bus pristatomi elektroniniai vaučeriai, kurie turėtų pagerinti paramos paskirstymą. Norint išlaikant stabilų investicijų lygį, Europos Komisija pasiūlė, kad kiekviena valstybė narė skirtų po 2 proc. iš ESF + lėšų. Šios lėšos bus skiriamos materialinio nepritekliaus problemoms spręsti. Europos Sąjungos mastu siūloma skirti 4 proc. ir vyksta derybos su Europos parlamentu ir Europos komisija. Pasibaigus deryboms, ESF + programavimas kitam periodui pasieks galutinę fazę.

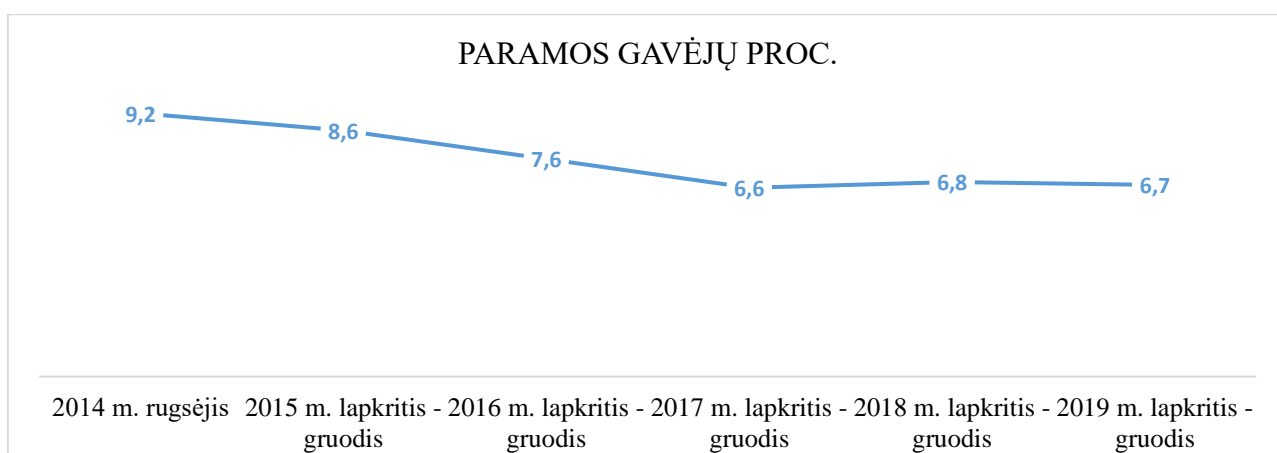
Apibendrinant galima pasakyti, kad tikslas sumažinti skurstančiųjų ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičių Europos Sąjungoje bent 20 mln. nepasiektas. Skurdą ir socialinę atskirtį

patiriančių žmonių skaičius sumažėjo 7 mln., tačiau Fondo pagalbą per metus gaudavo vidutiniškai 13 mln. žmonių.

7. PAGALBOS IŠ EUROPOS PAGALBOS LABIAUSIAI SKURSTANTIEMS ASMENIMS FONDO PARAMOS GAVĖJAI IR SKURDO MASTAI LIETUVOJE

7.1 Paramos gavėjų skaičius lyginant su nuolatinių gyventojų skaičiumi Lietuvos Respublikoje.

Analizuojant Fondo paramą gaunančius asmenis buvo naudojami tokie rodikliai – paramą iš Fondo gavusių asmenų skaičius ir nuolatinių gyventojų skaičius Lietuvos Respublikoje. Nagrinėjamu laikotarpiu (2014 - 2020 m.) turimi duomenys parodė, kad paramos gavėjų procentas lyginant su nuolatinių gyventojų skaičiumi mažėjo nuo 2014 m. iki 2019 m., nors nežymus 0,2 proc. padidėjimas buvo nuo 2017 m. (6,6 proc.) iki 2018 m. (6,8 proc.) (žr. paveikslėlį nr. 7.1).

7.1 pav. Paramos gavėjų skaičius lyginant su nuolatinių gyventojų skaičiumi Lietuvos Respublikoje

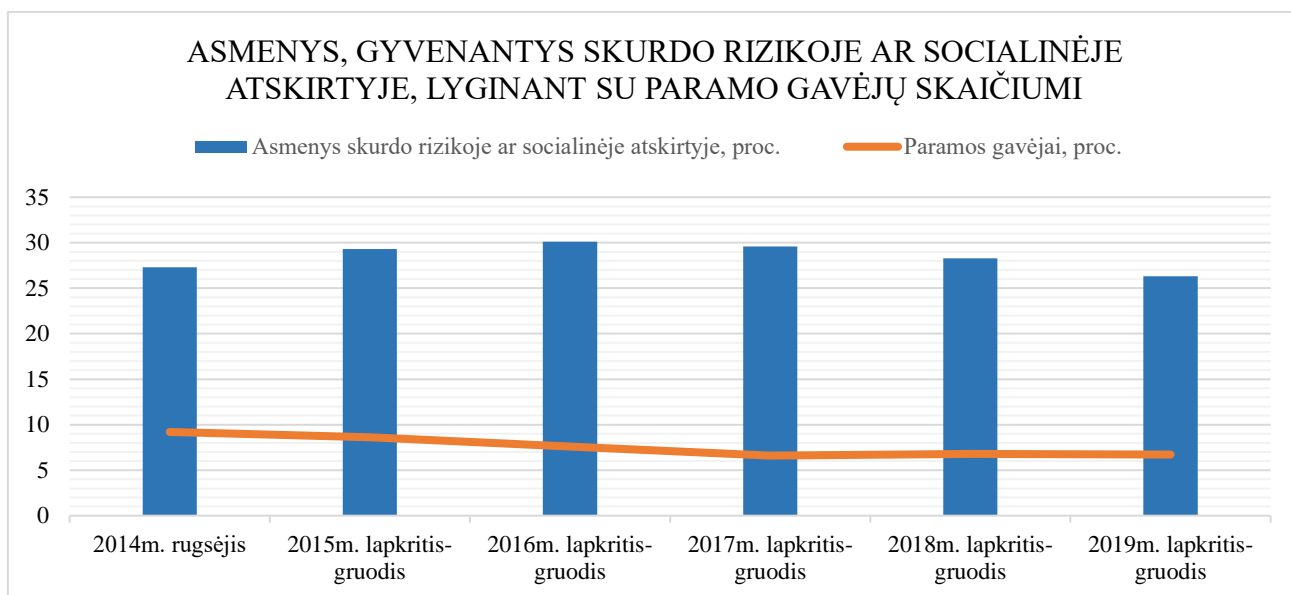
Duomenų šaltiniai – Statistikos departamentas prie LR vyriausybės, Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo internetinis puslapis: www.priimk.lt ir VĮ Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūros internetinis puslapis: www.lifood.lt

Paramos gavėjų skaičiaus kitimą, mažėjimą gali lemti daugybė priežasčių. Gavėjų skaičius nebūtinai mažėja dėl to, kad situacija šalyje gerėja. Paramos gavėjų skaičius gali mažėti dėl visuomenės stigmatizavimo, teigiamo migracijos neto rodiklio ar padidėjusių pajamų ir kt. Paramos gavėjų skaičiui mažėjant reikšminga paramos gavėjų skaičių palyginti su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje rodikliu.

Analizuojant skurdo ir socialinės atskirties rodiklius, reikšminga juos palyginti su paramos gavėjų skaičiumi. Fondo įgyvendinimo pradžioje skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje gyvenančių asmenų skaičius Lietuvoje buvo 27,3 proc. Šis rodiklis turėjo tendenciją didėti iki 2016 m., kai pasiekė 30,1 proc. Tuo tarpu paramos gavėjų skaičius mažėjo nuo 2014 m. (9,2 proc.) iki 2016 m.

(7,6 proc.) (žr. paveikslėlį nr. 7.2). Taigi, skurdo ir socialinės atskirties rodiklis neturėjo reikšmingos įtakos mažėjančiam paramos gavėjų skaičiui pirmaisiais trimis Fondo įgyvendinimo Lietuvoje metais.

Kiti trys EPLSAF įgyvendinimo metai parodė, kad paramos gavėjų skaičius išlieka stabilus ir reikšmingo pokyčio nėra. 2017 m. paramą gavo 6,6 proc., 2018 m. – 6,8 proc., o 2019 m. – 6,7 proc. paramos gavėjų. Tuo metu asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje, rodiklis turėjo tendenciją mažėti kiekvienais metais nuo 2017 m., kuomet rodiklis buvo 29,6 proc., 2018 m. sumažėjo iki 28,3 proc., o 2019 m. pasiekė 26,3 proc. Vis dėlto paramos gavėjų skaičius nesikeitė kartu su asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje, rodikliu.

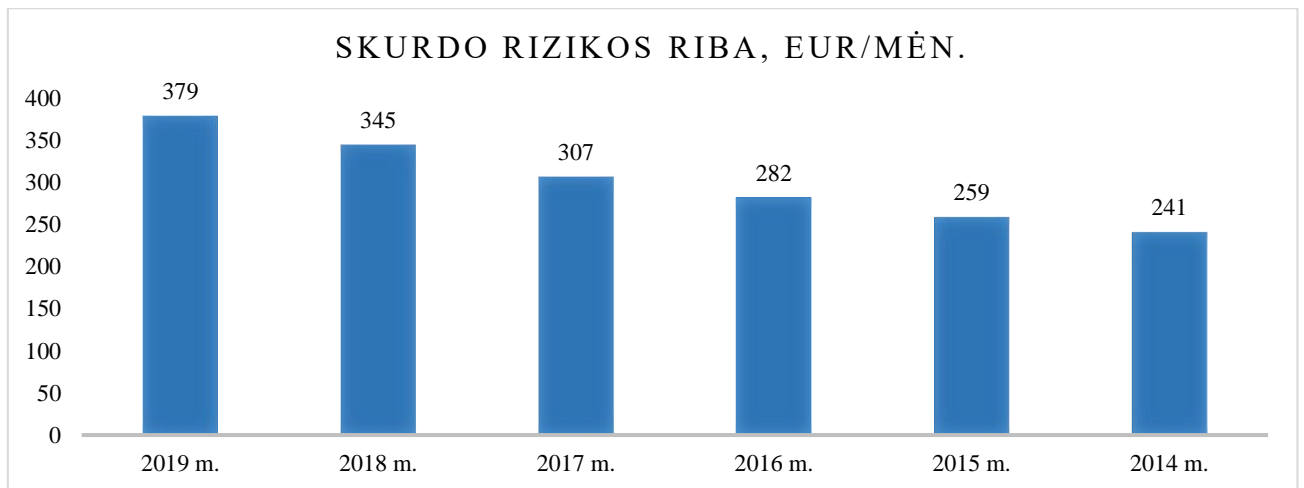

7.2 pav. Asmenys, gyvenantys skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje, lyginant su paramos gavėjų skaičiumi

Duomenų šaltiniai – Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo internetinis puslapis: www.priimk.lt ir VĮ Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūros internetinis puslapis: www.litfood.lt

Apibendrinant galima pasakyti, kad asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje, rodiklis neturi reikšmingos įtakos paramos gavėjų skaičiui. Paramos iš EPLSAF 2019 m. negavo net ketvirtadalis asmenų, kurie patiria skurdo riziką ar socialinę atskirtį Lietuvoje.

Kitas svarbus rodiklis – skurdo rizikos riba, kadangi visi asmenys, kurių pajamos yra mažesnės už šią ribą, yra priskiriami skurstantiems. Projekto vykdymo laikotarpiu skurdo rizikos ribos rodiklis eurais išaugo nuo 241 euro 2014 m. iki 379 eurų 2019 m. (žr. paveikslėlį nr. 7.3).

7.3 pav. Skurdo rizikos riba

Duomenų šaltinis – Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės.

Skurdo rizikos riba yra didesnė už 1,5 valstybės remiamų pajamų dydžio. Valstybės remiamų pajamų dydis yra svarbus rodiklis, kuris lemia, ar galima skirti paramą iš Fondo. Maisto ir higienos prekes gali gauti asmenys, kurių mėnesinės vidutinės pajamos neviršija 1,5 VRP dydžio (187,5 Eur.). Taigi, Fondo vykdymo Lietuvoje laikotarpiu asmenys galėjo būti priskirti skurdo rizikos ribai, tačiau parama jiems buvo nepasiekiamo. Svarbu pažymėti, kad savivaldybės turi funkciją, kuomet išskirtiniais atvejais, kai vidutinės žmogaus pajamos yra didesnės už 1,5 VRP, tačiau nesiekia 2 VRP, jos gali skirti paramą iš Fondo. Vieningi kriterijai teikiant paramą nėra nustatyti, todėl didžiąja dalimi ar gaus asmuo paramą, priklauso nuo socialinių darbuotojų malonės.

Apibendrinant galima pasakyti, kad paramos iš Fondo gavėjų skaičius nuo 2014 m. iki 2019 m. sumažėjo, tačiau tam įtakos negalėjo daryti gerėjantys skurdo ir socialinės atskirties rodikliai, kadangi jie prastėjo iki 2016 m., kuomet paramos gavėjų skaičius mažėjo. Skurdo rizikos ar socialinės atskirties rodikliai gerėjo nuo 2017 m. iki 2019 m., tačiau paramos gavėjų skaičius keitėsi minimaliai (0,1 proc.). 2019 m. net ketvirtadalis asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje, negavo paramos iš Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo.

8. TYRIMO DUOMENYS IR JŲ INTERPRETACIJA

8.1 Lietuva pagal teikiamos paramos formas ir mastus tarp kitų Europos Sąjungos šalių

Siekiant išsiaiškinti Lietuvos rezultatus lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis pagal pasirinktus požymius: paramos gavėjų skaičių lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi bei paramos forma. Atlikta hierarchinė klasterinė analizė ir k – vidurkių analizė.

Hierarchinė klasterinė analizė. Požymiai pagal kuriuos atliekamas klasterizavimas – procentas paramos gavėjų lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi bei paramos forma (žr. lentelę nr. 8.1).

8.1 lentelė. Paramos formos

Forma	Balas
Maistas	1
Būtinai daiktai	2
Soc. įtraukties priemonės	3
Taikomos kelios paramos formos	4

Pasirinktas šešių klasterių modelis. Į klasterius sujungtos šalys buvo sąlygiškai pavadintos „I“, „II“, „III“, „IV“, „V“, „VI“ (žr. lentelę nr. 8.1.1).

8.1.1 lentelė. Šalių pasiskirstymas pagal paramos gavėjus lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi bei paramos formą

Klasteriai					
I	II	III	IV	V	VI
Šalys					
Nyderlandai	Čekija	Malta	Graikija	Prancūzija	Rumunija
Švedija	Latvija	Ispanija	Kroatija	Suomija	Slovėnija
Danija	Airija	Liuksemburgas	Lietuva		
Vokietija	Belgija	Švedija	Bulgarija		
Kipras	Italija		Slovakija		
Austrija	Lenkija				
Portugalija					

Toliau buvo atliekama K- vidurkių analizė naudojant paramos gavėjų skaičių lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi. Šalys suskirstytos į penkis klasterius sąlygiškai pavadintos „I“, „II“, „III“, „IV“, „V“. K – vidurkių analizė parodo galutinius klasterių centrus (žr. lentelę nr. 8.1.2).

8.1.2 lentelė. Klasterių centrai

Klasterių centrai					
	Klasteris				
	I	II	III	IV	V
Procentas	49,49	1,14	9,78	19,12	30,57

Klasterių centrai parodo kintamojo vidurkį kiekviename galutiniame klasteryje. Centrai atspindi kiekvieno klasterio tipinio atvejo ypatybes. Toliau apžvelgiamos klasteriams priskirtos valstybės pagal paramos gavėjų procentą lyginant su skurdo riziką ar socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičiumi ir pasirinktą paramos teikimo formą.

Pirmajame klasteryje – Rumunija ir Slovėnija (žr. lentelę nr. 8.1.3). Lentelėje matosi, kad paramos gavėjų skaičius šiose valstybėse yra didžiausias.

8.1.3 lentelė. I klasterio valstybių paramos gavėjų skaičius lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi ir paramos forma

Šalis	Paramos gavėjų proc. lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi	Paramos forma
Rumunija	51,78	4
Slovėnija	47,19	1

Slovėnijoje pasirinkta paramos teikimo forma yra maistas (1), o Rumunijoje nėra vienos paramos formos (4). Šalyje jungiamos kelios paramos formos rezultatams pasiekti. Antrajame klasteryje pasiskirsčiusių kintamųjų vidurkis 1,14. Tai mažiausias vidurkis iš visų klasterių, todėl paramos gavėjų skaičius lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi šiose valstybėse yra mažiausias (žr. lentelę nr. 8.1.4).

8.1.4 lentelė. II klasterio valstybių paramos gavėjų skaičius lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi ir paramos forma

Šalis	Paramos gavėjų proc. lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi	Paramos forma
Austrija	2,89	2
Kipras	1,19	4
Vokietija	0,24	3
Portugalija	3,56	1
Danija	0,05	3
Nyderlandai	0,03	3
Švedija	0,02	3

Šiose valstybėse paramos negauna net trys procentai gyventojų patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį. Pagrindinės paramos formos šiose valstybėse yra socialinės įtraukties priemonės (3). Šios priemonės dažniausiai pasižymi mažais jas gaunančių asmenų skaičiais, tačiau valstybės pasirinko būtent šią paramos formą. Galima matyti, kad Austrijoje teikiami būtiniausi daiktai (2) – mokyklos reikmenys vaikams gyvenantiems skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje. Portugalijoje pasirinkta teikti pagalbą maistu, tačiau jos negauna net keturi procentai asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje.

Trečią klasterį sudariusių valstybių vidutinis paramos gavėjų procentas lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje skaičiumi yra 9,78. Šalys patekusios į šį klasterį – Estija, Liuksemburgas, Malta ir Ispanija (žr. lentelę nr. 8.1.5). Estijoje, Maltoje ir Ispanijoje pasirinkta pagalba maisto produktais, Liuksemburge taikomos kelios paramos formos.

8.1.5 lentelė. III klasterio valstybių paramos gavėjų skaičius lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi ir paramos forma

Šalis	Paramos gavėjų proc. lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi	Paramos forma
Estija	7,12	1
Liuksemburgas	9,87	4
Malta	11,54	1
Ispanija	10,58	1

Ketvirtą klasterį sudaro devynios valstybės (žr. lentelę nr. 8.1.6). Tarp ketvirto klasterio valstybių galima matyti ir Lietuvą, kurioje paramos gavėjų skaičius lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi yra 24,81 proc. Matosi, kad šiose valstybėse, kurių vidurkis yra 19,12 proc., pasirinkta pagalba maistu (1) arba taikomos kelios paramos formos (4).

8.1.6 lentelė. IV klasterio valstybių paramos gavėjų skaičius lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi ir paramos forma

Šalis	Paramos gavėjų proc. lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi	Paramos forma
Airija	17,57	4
Belgija	17,45	1
Bulgarija	23,35	1
Čekija	15,90	4
Italija	16,22	1
Latvija	15,85	4
Lietuva	24,81	4
Lenkija	19,29	1
Slovakija	21,62	4

Penktojo klasterio vidurkis - 30,57 proc. Šiam klasteriui priskirtos keturios valstybės (žr. lentelę nr. 8.1.7). Paramos formos šiame klasteryje yra pagalba maistu (1) arba kelios paramos formos (4).

8.1.7 lentelė. V klasterio valstybių paramos gavėjų skaičius lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi ir paramos forma

Šalis	Paramos gavėjų proc. lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi	Paramos forma
Graikija	26,52	4
Kroatija	27,54	4
Prancūzija	37,28	1
Suomija	30,93	1

Apibendrinant galima pasakyti, kad daugiausia paramos gavėjų pasiekia parama maisto produktais. Šalys, kuriose paramą gauna daugiausia asmenų patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, renkasi paramą maistu arba taiko keletą paramos formų, tarp kurių vis tiek išlieka parama maisto produktais. Lietuvoje paramos negauna net ketvirtadalis asmenų patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, tačiau Europos Sąjungos šalių kontekste Lietuva užima septintąją vietą.

8.2 Paramos formų vertinimas

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, siekta išsiaiškinti, kaip su projektu savivaldybių lygmenyje dirbantys specialistai vertina teikiamą nepiniginę pagalbą ir jos formas. Tyrimo dalyvių buvo prašoma įvertinti Lietuvoje pasirinktas paramos formas – maisto produktus, būtiniausius daiktus, socialinės įtraukties priemones. Siekiant išsiaiškinti ar yra statistiškai reikšmingų skirtumų tarp paramos formų vertinimo buvo atliktas metodikoje taikytas Friedman testas. Testo rezultatai parodė, kad statistiškai reikšmingų skirtumų tarp paramos formų vertinimo nėra (žr. lentelė nr. 8.2) Asymp.Sig. $p = 0,012$, o tai daugiau už $p = 0,05$.

8.2 lentelė. Testo statistika

Testo statistika	
N	27
Chi-Square	8,909
df	2
Asymp. Sig.	0,012

Vidutiniai rangai parodė (žr. lentelę nr. 8.2.1), kad geriausiai savivaldybių lygmenyje vertinama pagalba maistu, toliau seka būtiniausi daiktai ir socialinės įtraukties priemonės.

8.2.1 lentelė. Rangai

Rangas	
Paramos forma	Vidutinis rangas
Maisto produktai	2,3
Būtiniausi daiktai	1,89
Socialinės įtraukties priemonės	1,81

Friedman testas taip pat buvo atliktas siekiant išsiaiškinti, kaip vertinami atskiri maisto produktai, higienos reikmenys ir teikiamos socialinės įtraukties priemonės. Šį kartą testo rezultatai parodė statistiškai reikšmingus skirtumus. Skirtumai statistiškai reikšmingi Asymp.Sig. pateikta p reikšmė = 0,000 < 0,05.

Toliau pateikiami vidutiniai rangai vertinant teikiamus produktus, būtinus daiktus ir socialinės įtraukties priemones (konsultacijos, mokymai) (žr. lentelę 8.2.2).

8.2.2 Vidutiniai rangai

Rangai	
Parama	Vidutinis rangas
Žuvies konservai	4,63

Rangai	
Saldintas sutirštintas pienas	5,29
Konservuoti žirneliai	5,61
Konsultacijos ir mokymai	5,89
Trijų grūdų kruopos	6,2
Dantų šepetėliai	6,59
Ryžiai	6,84
Konservuota daržovių sriuba	6,88
Dantų pasta	7,11
Skalbimo skystis	7,25
Muilas	7,79
Šampūnas	7,95

Iš pateiktų rangų matyti, kad palankiausiai vertinami būtiniausi daiktai (higienos reikmenys). Prasčiausi vertinami maisto produktai – žuvies konservai, saldintas sutirštintas pienas, konservuoti žirneliai, o po jų seka konsultacijos ir mokymai. Apibendrinant galima pasakyti, kad geriausiai vertinama parama maistu, tačiau atskiri maisto produktai vertinami prasčiau negu būtiniausi daiktai, kurie vertinant paramos formas liko antroje vietoje.

Tyrimo dalyvių taip pat buvo prašoma įvertinti pateiktus teiginius. Teiginiai išskirti remiantis teorine medžiaga, dokumentų ir statistine analizėmis (žr. lentelė nr. 8.2.3). Siekiama išsiaiškinti, kaip vertinami teiginiai.

8.2.3 Aprašomoji statistika

Aprašomoji statistika			
	N	Vidurkis	Std. Deviation
Per mažas Valstybės remiamų pajamų dydis yra viena iš priežasčių, kodėl paramos iš Fondo negauna tie asmenys, kuriems ji yra reikalinga.	29	3,41	1,018
Asmenys patiria stigmatizaciją dėl priklausymo paramos gavėjų grupei ir tai turi neigiamos įtakos paramos teikimui.	29	3,21	1,013
Parama iš Fondo atitinka didžiosios dalies paramos gavėjų poreikius.	29	3,97	0,68
Paramos gavėjai dažnai tinkamai neišnaudoja gautos paramos ir nenori dalyvauti švietime, kur galėtų apie tai išmokti.	29	3,79	0,819
Naujovės, tokios kaip „sriubos“ valgyklos, maisto įsigijimo kortelės yra reikalingos.	29	3,93	1,163

Tyrimo dalyviai vertino teiginius skalėje nuo 1 iki 5. Rezultatai parodė, kad tyrimo dalyvių nuomonės išsiskyrė ir įvardinti, kas turi didžiausios įtakos paramos teikimui informacijos nepakanka. Vis dėlto geriausiai įvertinti teiginiai - parama atitinka didžiosios dalies paramos gavėjų poreikius ir naujovės, tokios kaip „sriubos“ valgyklos, maisto įsigijimo kortelės yra reikalingos. Teiginių įvertinimą papildė toliau sekanti kokybinė tyrimo dalis – atvirų klausimų atsakymų analizė.

Apibendrinant galima pasakyti, kad prasčiausi vertinami maisto produktai – žuvies konservai, saldintas sutirštintas pienas, konservuoti žirneliai, o po jų seka konsultacijos ir mokymai. Geriausiai tyrimo dalyviai vertina pagalbą maistu, toliau seka būtiniausi daiktai ir socialinės įtraukties priemonės.

8.3 Paramos teikimo kliūtys ir tobulinimo galimybės

Išanalizavus specialistų nuomonę apie paramą, jos formas vertintos tobulinimo galimybės. Buvo išskirtos kokybinės kategorijos. Pirmoji išskirta kokybinė kategorija – paramos teikimo kliūtys, priskirtos trys subkategorijos - neigiamas tyrimo dalyvių požiūris į paramos gavėjus, soc. įgūdžių stoka/priklausomybės, gyvenamosios vietos įtaka paramos teikimui (žr. lentelę nr. 8.3).

8.3 Paramos teikimo kliūtys

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Paramos teikimo kliūtys	Neigiamas tyrimo dalyvių požiūris į paramos gavėjus	„Kuo mažiau rūpintis bedarbiais, nes jie darbo neieško ir neieškos, kol valdžia juos malonins pinigėliais ir maisto produktais. Jeigu dar būtų į krepšelį vietoj miltų, trijų grūdų kruopų, ryžių ir t.t., įdėta po kelis „bambalius“ 7,5 laipsnių alaus, tuomet tikrai visi būtų labai patenkinti. Kuo toliau, tuo dar gražiau, išlaikykim tinginių gaują, supirkim gyvenamuosius būstus, skirkim lankomosios priežiūros darbuotojus, kad pagamintų maistą. Mes dirbantieji dirbkim už pinimumą, o veltėdžiams mokėkim solidžias socialines pašalpas, kadangi jie nusipelnė gyventi geriau, jie Lietuvos pažibos ir žvaigždės.“(28); „Tikslinės grupės atstovai tikrai nenori dalyvauti jokiose motyvacinėse priemonėse. Priežastys: priklausomybės, tingėjimas, nenoras, nepasitikėjimas savo jėgomis, psichosocialinės problemos, žinių trūkumas, tinkamos infrastruktūros nebuvimas“ (5)
	Soc. įgūdžių stoka/priklausomybės	„išleisti gautas lėšas nevisavertės mitybos Produktams“(26); „Dažnai pasitaiko atveju, kad asocialūs asmenys produktus išmaino į alkoholį“ (25); „ribojant tam tikrų prekių (alkoholio, tabako, loterijos bilietų ir pan) pirkimą.“ (4); „bet kokią paramą, ją lengvai prageria.“ (28); „Jų teigimu, „durni dirba, o protingi pinigus pasiima“.“, „tačiau panaudoja ne pagal paskirtį.“(28); „nes jie darbo neieško ir neieškos“, „Jeigu dar būtų į krepšelį vietoj miltų, trijų grūdų kruopų, ryžių ir t.t., įdėta po kelis „bambalius“ 7,5 laipsnių alaus, tuomet tikrai visi būtų labai patenkinti.“(28); „nes asmenis gaudami paramą nesuinteresuoti jos prarasti jai padidėtų pajamos, todėl jie nesuinteresuoti pradėti dirbti ar kažką daryti, kas nulemtų kad parama pagal pajamas nepriklausytų.“ (30); „žmonės jau kai kurių produktų nesunaudoja , o tik sandėliuoja ir po garantinio laiko meta lauk.“ (19); „Juo parduoda ar atiduoda kitiems.“(17).

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
	Gyvenamosios vietos įtaka paramos teikimui	„Gyvename kaimo vietovėje, todėl tas puntas nėra aktualus.“ (12); „Kaimo nedidelėse parduotuvėse nėra jokių akcijų. Kainos labai skirsis perkant Produktus.“ (7); „infrastruktūros nebuvimas“ (5); „Beje, nemažai asmenų mielai dalyvautų švietimo mokymuose, jei jie būtų lengviau prieinami. Kaimiškųjų vietovių gyventojai daug ko netenka dėl sudėtingo susisiekimo viešoju transportu su miestu.“, „tačiau skiriasi miesto ir kaimo gyventojų“ (26).

Subkategorijoje – neigiamas tyrimo dalyvių požiūris į paramos gavėjus, atsispindėjo priešiškusis jaučiamas paramos gavėjams. Vieno iš tyrimo dalyvių manymu valstybė neturėtų rūpintis bedarbiais asmenimis, kadangi jie neturi darbo ir neketina jo ieškoti. Taip pat dalyvis akcentavo dirbančiųjų gaunamą minimalų darbo užmokestį ir solidžias valstybės teikiamas išmokas skurstantiems asmenims. Informantai savo atsakymuose pabrėžia tikslinės grupės atstovų motyvacijos nebūvimą, nepasitikėjimą savo jėgomis ir galimas psichologines problemas. Apibendrinant galima pasakyti, kad dalies tyrimo dalyvių manymu, paramos gavėjai nenusipelnė gauti paramą, nes tai nesąžininga dirbančiųjų atžvilgiu. Kategoriškai įvardijama, kad asmenys nenori dalyvauti motyvacinėse programose, tačiau nepateikiamos galimos intervencijos siekiant Fondo tikslo. Išsakyta nuomonė apie paramos gavėjus leidžia daryti prielaidą, kad savivaldybių lygmenyje, su Fondu dirbantiems asmenims, reikalingi mokymai apie komunikaciją su tiksline grupe, motyvacinės programos bei integraciją į visuomenę ir darbo rinką.

Sekanti išryškėjusi subkategorija – soc. įgūdžių stoka/ priklausomybės. Tyrimo dalyviai aiškiai įvardija paramos gavėjų socialinių įgūdžių trūkumą, kuris pasireiškia per paramos švaistymą. Informantų teigimu pasitaiko atvejų, kai gauta parama keičiama į alkoholį, pardavinėjama. Šie veiksmai nurodo į paramos gavėjų socialinių įgūdžių trūkumą ir priklausomybes. Apibendrinant galima pasakyti, kad išryškėja socialinės įtraukties priemonių poreikis.

Paskutinė subkategorija yra apie gyvenamosios vietos daromą įtaką paramos teikimui. Informantai ypatingai pabrėžė gyvenimo miesto ir kaimo vietovėse skirtumus, kai buvo aptariamoms maisto įsigijimo kortelės, kitaip dar vadinamos vaučeriais, kaip galima naujovė ateityje tobulinant paramos teikimą. Pagrindiniai argumentai - skirtusi kainos įsigyjant maisto produktus; mažose kaimo parduotuvėse nebūna nuolaidų, kaip dideliuose prekybos centruose. Keleto tyrimo dalyvių manymu klausimas apie naujovių diegimą net nėra aktualus dėl gyvenimo kaimo vietovėje. Įvardijamos viešojo transporto susisiekimo su miestu problemos, kaip priežastis, kodėl žmonės nedalyvauja Fondo dėka prieinamuose mokymuose. Apibendrinant galima pasakyti, kad kaimo vietovėse

socialinės įtraukties priemonės yra tiek pat reikšmingos, kaip ir mieste, todėl jų neprieinamumas kelia grėsmę ilgalaikiam Fondo tikslų įgyvendinimui.

Sekanti išryškėjusi kategorija – stigmatizacijos įtaka paramos teikimui. Kategorija priskirta šioms subkategorijoms: stigmatizacija daro neigiamą poveikį paramos teikimui, stigmatizacija neturi poveikio paramos teikimui (žr. lentelę nr. 8.3.1)

8.3.1 Stigmatizacijos įtaka paramos teikimui

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Stigmatizacijos įtaka paramos teikimui	Stigmatizacija daro neigiamą poveikį paramos teikimui	<i>„tų soc. grupių, kurių asmenys gauna šią paramą, asmenys stigmatizaciją patiria“ (8); „išvengti stigmatizavimo“ (20).</i>
	Stigmatizacija neturi poveikio paramos teikimui	<i>„Asmenys , kurie patiria stigmatizaciją nesikreipia dėl paramos, jos teikimui įtakos neturi.“ (6); „Niekada neteko girdėti kad asmuo būtų stigmatizuojamas.“ (10); „Kad jaustų stigmatizaciją nepastebėjome.“ (17);</i>

Nuomonės apie stigmatizaciją išsiskyrė. Vieni specialistai mano, kad tikslinės grupės atstovai patiria stigmatizaciją. Teigia, kad žmonės nesikreipia paramos, jeigu yra stigmatizuojami. Galima teigti, kad stigmatizacijos įtaka tokiu atveju jaučiama ypatingai, kadangi žmogus atsisako jam reikalingos pagalbos. Kiti tyrimo dalyviai teigė, kad nepastebėjo, kad asmuo būtų stigmatizuojamas. Vis dėlto tai nenurodo stigmatizacijos nebūvimo, ypač kai kitų tyrimo dalyvių kalboje buvo galima išskirti šį reiškinį ir poreikį jo išvengti.

Informantų buvo klausama apie naujoves ir jų reikalingumą. Iš pateiktų atsakymų turinio išryškėjo dvi subkategorijos – galimybė paramos gavėjams pasirinkti reikalingus produktus ir paramos teikimas neturi pasikeisti. Abi kategorijos apjungtos į subkategoriją – naujovės (žr. lentelę nr. 8.3.2).

8.3.2 Naujovės

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Naujovės	Galimybė paramos gavėjams pasirinkti reikalingus produktus	<i>„galėtų atsirasti socialinėms kortelėms galimybė, į kurią būtų pervedamos lėšos ribojant tam tikrų prekių (alkoholio, tabako, loterijos bilietų ir pan) pirkimą.“ (4); „Manau, kad tikslingiau būtų paramą teikti maisto talonais, kad asmuo parduotuvėje galėtų įsigyti tų produktų, kurių jam labiausiai reikia tuo metu.“ (14); „Sudaryti galimybę asmenims rinktis produktus ar priemones iš nurodyto sąrašo.“ (17); „Mano nuomone, maisto įsigijimo kortelės prekybos centruose leistų socialiai remtiniams asmenims įsigyti reikalingas prekes“ (20); „Galbūt reikėtų apsvarstyti variantą - parama nepiniginė forma. Tai galėtų būti ir kortelė su kuria būtų galima atsiskaityti už paslaugas (pvz. elektros apmokėjimą ar vaistų nupirkimą).“ (25); „maisto paketai būtų įvertinti pinigine išraiška ir pervesta į maisto soc. korteles.“ (29);</i>
	Paramos teikimas neturi pasikeisti	<i>„Maisto kortelės sudarys nepatogumus, nes manau, kad nevisose parduotuvėse jais galima bus pasinaudoti. Kaimo nedidelėse parduotuvėse nėra jokių akcijų. Kainos labai skirsis perkant produktus.“ (7); „Tokios naujovės nepasiteisina, nes asmuo jausis dar labiau atskirtas nuo visuomenės.“ (18); „Bet kokios labdaros valgyklos veda asmenis prie visiškos tinginystės ir asmenybės degradacijos“ (26).</i>

Nuomonės dėl naujovių išsiskyrė. Prieš tai minėtos maisto įsigijimo kortelės (vaučeriai) palankiai buvo vertinamos keleto informantų. Jų teigimu jos leistų žmonėms pasirinkti tuos produktus, kurie reikalingiausi tuo metu, atsirastų daugiau laisvės pasirenkant naudojamus produktus. Kitų tyrimo dalyvių manymu sriubos valgyklos ir maisto įsigijimo kortelės tik veda prie dar didesnio atskyrimo nuo visuomenės bei sukeltų nepatogumų, nes ne visose parduotuvėse būtų galima atsiskaityti šiomis kortelėmis. Apibendrinant galima pasakyti, kad naujovės vertinamas dvejopai ir informantai nepateikia vieningos nuomonės.

Sekanti išskirta subkategorija – paramos organizavimas. Ši kategorija apjungė dvi informantų kalboje išryškėjusias subkategorijas – organizuojama tinkamai ir reikalingi pokyčiai (žr. lentelę nr. 8.3.3).

8.3.3 Paramos organizavimas

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Paramos organizavimas	Oranizuojama tinkamai	<i>„Organizavimas vyksta gerai.“ (2); „Tikrai šis projektas yra labai reikalingas ir teikiamas yra tikslingai.“ (10); „Parama yra puikiai organizuota.“ (16); „Viskas gerai“ (21); „Iš esmės viskas gerai.“ (26).</i>
	Reikalingi pokyčiai	<i>„mažinant administravimui skiriamą laiką (paramos dalijimas, sandėliavimas, transportavimas“ (4); „Reikia žmogui duoti „meškerę“, o ne „žuvį“, kad integruotųsi į visuomenę.“ (6);</i>

Keleto informantų manymu parama organizuojama gerai. Vis dėlto atsirado nuomonių, kad reikalingi pokyčiai paramos administravime ir formoje. Paskutinė ir bene svarbiausia kategorija - tobulinimo galimybės. Tyrimo dalyvių buvo klausiama apie paramos teikimo tobulinimo galimybes ir prašoma nurodyti, kokie pokyčiai yra reikalingi. Kategorija apjungė šias informantų kalboje išryškėjusias subkategorijas - išsamesnių tyrimų poreikis, parama nepakankama priemonė asmens integracijai, plėsti produktų asortimentą ir gerinti jų kokybę (žr. lentelę nr. 8.3.4).

8.3.4 Tobulinimo galimybės

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Tobulinimo galimybės	Išsamesnių tyrimų poreikis	<i>„Vykdyti tikslines apklausas dėl maisto produktų (rūšių), paslaugų poreikio.“ (9); „Reikėtų platesnio, išsamesnio socialinio tyrimo apie žmonių poreikius ir išsamesnio, tikslingesnio tyrimo apie šios paramos poveikį“ (8).</i>

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
	<p>Parama nepakankama priemonė asmens integracijai</p>	<p>„Parama maistu ar higienos produktais tikrai nėra priemonė integracijai į darbo rinką. Papildomos taikomos priemonės, kaip mokymai ar pan. šiuo atveju, turint omenyje tikslinę grupę - senyvo amžiaus žmonės, socialinės rizikos priklausomybių turintys asmenys - taip pat nėra veiksmingi. Mūsų savivaldybėje tokią paramą yra gavę asmenys, kurie yra dirbantys, tačiau gaunantys nepakankamai pajamų pragyvenimui, tačiau tai irgi jokių būdu jiems nebuvo motyvacija grįžti į visuomenę ar darbo rinką, nes jie iš jos iškritę ir nebuvo. Ši parama tik dalinė pagalba žmogui patenkinti vieną iš būtinausių poreikių. Atkirai viena ji nėra ir negali būti priemonė, keičianti asmens gyvenimą.“ (5); „Reikia žmogui duoti „meškerę“, o ne „žuvį“, kad integruotųsi į visuomenę.“ (6); „Kadangi parama maisto produktais visiškai nėra susijusi su integracija į visuomenę ir darbo rinką. Ši parama nėra motyvuojanti.“ (17); „bet ar neskatinama ypač jaunas žmonės gyventi iš paramos.“ (21); „jie jau ir nedirbs, kol neatlygintinai gaus pašalpas. Jų maisto produktai visiškai netenkina, nes juos reikia pasigaminti.“ (28); „Parama tikrai nepadedą asmenims integruotis į rinką“ (30).</p>
	<p>Plėsti produktų asortimentą ir gerinti jų kokybę</p>	<p>„Plėsti aukojamų produktų sąrašą“ (1); „galėtų maisto produktai būti įvairesni“ (2); „Gerinti produktų kokybę.“ (6); „atrinkti tik kokybiškus ir būtinausius produktus“ (13); „Plėsti produktų asortimentą, didinant davinio apimtį, įdedant daugiau produktų vaikams - sausainių, saldžių dribsnių, įvairesnių kruopų, arbatų, kakavos ir kt.“ (15); „Daliai žmonių paramą pasiima, kad ji priklauso, tačiau, kai kurių produktų ir priemonių nenaudoja.“ (17); „Papildyti produktų įvairovę ir gerinti jų kokybę.“ (18); „Būtų pats laikas keisti maisto produktų asortimentą. Nes žmonės jau kai kurių produktų nesunaudoja, o tik sandėliuoja ir po garantinio laiko meta lauk.“ (19); „Maisto produktų krepšelį turėtų sudaryti įvairesni produktai“ (23); „Dažniau keisti produktų asortimentą, išskyrus būtinausius maisto produktus (cukrus, aliejus).“ (24); „Netinkamai naudojimui daugelis paramos gavėjų laiko sausius pusryčius, kvietines arba perlines kruopas ir mišinius keksams ar blynams (keksams kepti neturi formų ar orkaičių, ir vien pats pavadinimas jiems atrodo įžeidus, nes daugelis save laiko labai jau neturtingais...“ (26).</p>

Galima pastebėti tendenciją, kad tyrimo dalyviai atsakydami į klausimą, kaip tobulinti projektą, mini teikiamų produktų krepšelį ir asortimentą. Specialistų manymu, svarbu užtikrinti ne tik platesnį produktų asortimentą, tačiau ir jų kokybę. Taip pat išskirtos situacijos, kai paramos gavėjai nenaudoja, ją išmeta arba pritrūkstama atributų namuose pasinaudoti parama, pavyzdžiui, kepimui skirtos orkaitės ar formos tikrai nėra kiekvienuose tikslinės grupės atstovų namuose. Didelė dalis tyrimo dalyvių paramos nelaiko pakankama priemone integracijai į visuomenę ir darbo rinką. Tarp tyrimo dalyvių buvo manančių, kad ši parama niekaip negali būti siejama su integracija, kadangi ji nėra motyvuojanti. Svarbu pabrėžti, kad informantai nurodė išsamesnių tyrimų apie paramos poveikį bei tikslinių apklausų apie produktų krepšelį poreikį. Galima sutikti, kad informacijos apie Fondo poveikį ir tikslinės grupės atstovų situaciją prieš ir po paramos teikimo trūksta. Taigi, kol kas nėra užtikrintas maksimalus teikiamos paramos išnaudojimas, o informacijos apie tikslinės grupės atstovų situaciją prieš ir po paramos gavimo trūksta.

Apibendrinant galima pasakyti, kad su Fondu dirbantiems asmenims reikalingi mokymai apie komunikaciją su tiksline grupe, motyvacines programas bei integraciją į visuomenę bei darbo rinką. Išryškėjo, kad kaimo vietovėse socialinės įtraukties priemonių įgyvendinimas galimai nėra toks sėkmingas, kaip mieste. Socialinės įtraukties priemonės kaimo vietovėse tiek pat reikšmingos, kaip ir mieste, todėl galimas jų neprieinamumas kelia grėsmę ilgalaikiam Fondo tikslų įgyvendinimui. Naujovės, tokios kaip sriubos valgyklos ir maisto įsigijimo kortelės, vertinamos dvejopai ir informantai nepateikia vieningos nuomonės. Svarbu pabrėžti, kad nėra užtikrintas maksimalus teikiamos paramos išnaudojimas, o informacijos apie tikslinės grupės atstovų situaciją prieš ir po paramos gavimo trūksta.

IŠVADOS

1. Skurdo mažinimui yra taikomos piniginės ir nepiniginės priemonės. Viena iš jų Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo programa. Programos dėka skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičius sumažėjo 7 mln., tačiau nebuvo pasiektas pradinis tikslas - sumažinti skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičių bent 20 mln. iki 2020 m.
2. Vienas iš pagrindinių reikalavimų gaunant Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramą yra finansuojamų programų vertinimas. Pagrindinis dėmesis skiriamas programos efektyvumui, o tam reikia įvertinti tiesioginį programos rezultatą bei poveikį konkrečioms paramos gavėjų grupėms.
3. Lietuvoje, Fondo dėka, paramos gavėjus pasiekia maisto produktai, būtiniausi daiktai ir socialinės įtraukties priemonės. Fondo teikiama pagalba nuo 2014 m. pasiekia maždaug ketvirtadalį asmenų patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį Lietuvoje, Europos Sąjungos šalių kontekste užimame septintąją vietą.
4. Geriausiai vertinama paramos forma yra parama maisto produktais, toliau seka būtiniausi daiktai ir socialinės įtraukties priemonės. Šalys, kuriose paramą gauna daugiausia asmenų patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, renkasi paramą maistu arba taiko keletą paramos formų, tarp kurių vis tiek išlieka parama maisto produktais.
5. Tyrimo rezultatai parodė, kad didžiausios kliūtys siekiant pokyčių yra prasta specialistų, dirbančių su Fondu, ir paramos gavėjų komunikacija; žinių apie integraciją į visuomenę ir darbo rinką trūkumas; tyrimų apie paramos gavėjų integraciją trūkumas; teikiamos paramos švaistymas; prastesnis socialinės įtraukties priemonių prieinamumas kaimo vietovėse.

REKOMENDACIJOS

1. Siekiant maksimalaus galimo Fondo paramos gavėjų skaičiaus reikia eliminuoti negatyvų specialistų dirbančių su paramos gavėjais nusiteikimą, užtikrinti supervizijas, kad situacija pasikeistų. Taip pat specialistams ir paramos gavėjams būtini mokymai apie integraciją į visuomenę ir darbo rinką.
2. Siekiant projekto tobulinimo vykdyti daugiau išsamesnių tyrimų apie paramos gavėjų integraciją. Nustatyti, kaip pasikeitė asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje situacija prieš ir po paramos gavimo.
3. Eliminuojuant paramos švaistymą ir tobulinant teikiamų maisto produktų asortimentą būtina apklausti paramos gavėjus siekiant išsiaiškinti, kaip išnaudoja gautą paramą, ar turi pakankamai žinių, įgūdžių ir buitinių namų ruošos apyvokos daiktų maksimaliai pasinaudoti gautais produktais.
4. Siekiant ilgalaikių ir trumpalaikių projekto įgyvendinimo tikslų garantuoti, kad galimos gauti socialinės įtraukties priemonės būtų vienodai pasiekiamos tiek kaimo, tiek miesto gyventojams. Būtinios supervizijos siekiant, kad situacija pasikeistų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Alcock, P. 2006. *Understanding Poverty*. Third Edition. New York: Palgrave Macmillan.
2. Alcock, P., 2016. *Why we need welfare: Collective action for the common good*. Bristol: Bristol University Press, pp. 193. doi: 10.1017/S004727941600091X
3. Baločkaitė, R., 2006. Už reprezentacijos ribų: Tylinčiosios klasės. *Kultūros Barai*, vol. 1, pp. 2-9. Prieiga per internetą:< <https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/40052>>[Žiūrėta 2020 06 13].
4. Bandzienė, V., 2008. Socialinio darbuotojo veiklos ypatumai teikiant pagalbą vaikui iš skurstančios šeimos. *Socialinis Darbas: Patirtis Ir Metodai*[interaktyvus], vol. 1, pp. 105-115. Prieiga per internetą:<<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367171288954/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>[Žiūrėta 2020 04 13].
5. Barbier, J.-C., Simonin, B., 1997. European Social Programmes. *Evaluation*, 3(4), 391–407. doi:10.1177/135638909700300402
6. Barčiukienė, D., 2007. Skurdas Lietuvos kaime: Paplitimas, priežastys ir mažinimo būdai. *STEPP : Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika* [interaktyvus], vol. 4, pp. 132-143. Prieiga per internetą:<<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB0001:J.04~2007~1367165373856/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>[Žiūrėta 2020 05 17].
7. Bitinas, A., Bitaitis, D., 2014. Piniginės socialinės paramos pertvarka: Esminiai pokyčiai ir tendencijos. *Socialinių Mokslų Studijos*[interaktyvus], vol. 6, no.3, pp. 590-610. Prieiga per internetą:<<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2014~1471956830442/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>[Žiūrėta 2020 07 23].
8. Bučinskas, A., Sakalauskaitė, A., 2016. Vaikystės socialinio saugumo iššūkiai gerovės valstybės projekte. *Regional Formation and Development Studies* [interaktyvus], vol. 1, no. 18, pp. 23-42. Prieiga per internetą:< <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2016~1521812404457/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>[Žiūrėta 2020 09 21].

9. Čiburienė, J., Keršienė, R., 2003. The Spatial agglomeration of firms and determination of regional clusters. *Tiltai*, vol. 13, no 1, pp. 103-112. Prieiga per internetą: <<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367188336870/>> [Žiūrėta 2020 09 21].

10. Dapkūnaitė, R. 2014. „Valstybės skurdo samprata ir gerovės problema. Kambodžos atvejis“, *Logos* 78: 180–193. Prieiga per internetą: <http://www.litlogos.eu/L78/Logos_78_180_193_Dapkunaite.pdf> [Žiūrėta 2020 09 21].

11. Dike, S. 2014. “La Vida en La Colonia: Oscar Lewis, the Culture of Poverty, and the Struggle for the Meaning of the Puerto Rican Nation”, *Centro Journal* XXVI(I): 172–191

12. European Commission, 2014. Regulation (EU) no 223/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 on the Fund for European Aid to the Most Deprived. *Official Journal of the European Union*. Prieiga internetu: <<https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A32014R0223>> [Žiūrėta 2020 06 11].

13. European Commission, 2016. Reducing deprivation, supporting inclusion: FEAD case studies. Prieiga per internetą: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=lt&pubId=7947>> [Žiūrėta 2020 06 11].

14. European Commission, 2018. Diverse approaches to supporting Europe’s most deprived: FEAD case studies 2018. Prieiga per internetą: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8165>> [Žiūrėta 2020 06 11].

15. European Commission, 2018. Summary of the annual implementation reports for the operational programmes co-financed by the Fund for European Aid to the Most Deprived in 2016. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2018:742:FIN>> [Žiūrėta 2020 06 11].

16. European Commission, 2017. Annual work programme for the operational technical assistance at the initiative of the Commission in the Framework of the European Social Fund and in the Framework of the Fund for European Aid to the Most Deprived for 2017. Prieiga per internetą: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1089&langId=lt&moreDocuments=yes>> [Žiūrėta 2020 07 13].

17. European Commission, 2018. Summary of the annual implementation reports for the operational programmes cofinanced by the Fund for European Aid to the Most Deprived in 2016. Prieiga per internetą: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1089&langId=lt&moreDocuments=yes>> [Žiūrėta 2020 07 13].
18. Eurostat, 2016. Smarter, greener, more inclusive? Indicators to support the europe 2020 strategy. Prieiga per internetą: <<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7566774/KS-EZ-16-001-EN-N.pdf/ac04885c-cfff-4f9c-9f30-c9337ba929aa>> [Žiūrėta 2020 05 11].
19. Gaidosikienė I., 2004. Oscar Lewis' Culture of Poverty: Critique and Further Development. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*[interaktyvus], vol.1, p.88-96. Prieiga per internetą:<<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367159800296/datastreams/DS.002.1.01.ARTIC/content>>[Žiūrėta 2020 06 10].
20. Gajdosikienė, I. 2004. "Oscar Lewis' Culture of Poverty: Critique and Further Development", *Sociologija. Mintis ir veiksmai* 1: 88–96 Prieiga per internetą: <<https://www.journals.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmai/article/view/5951>> [Žiūrėta 2020 06 10].
21. Gruževskis, B.; Zabaraukaitė, R. 2012. „Ekonomikos nuosmukio socialinės pasekmės Lietuvoje“, *Lietuvos socialinė raida* 1: 5–23.
22. Guogis, A., Gudelis, D., 2005. Socialinių paslaugų sektoriaus plėtros galimybės Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, vol. 12, pp. 77-85. Prieiga per internetą: <<https://www3.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/2414>> [Žiūrėta 2020 06 10].
23. Hatry, H., Mushkat, M. 1982. Rethinking the Effectiveness of Social Programmes. *International Social Work*, 25(3), 12–20. doi:10.1177/002087288202500303
24. Helliwell, J. F., & Putnam, R. D., 2004. The social context of well-being. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 359(1449), 1435–1446. Prieiga per internetą: <<https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rstb.2004.1522>> [Žiūrėta 2020 09 10].
25. Hill, R. P.; Gaines, J. 2007. "The Consumer Culture of Poverty: Behavioral Research Findings and Their Implications in an Ethnographic Context", *The Journal of American Culture* 30(1): 81–95.

26. Internetinė prieiga: <https://www.priimk.lt/lt/>. [Žiūrėta 2021 01 04].
27. Juraitė, K., Mačiulskytė, S., ir Mikutavičienė, I., 2007. Socialinės nelygybės perdavimas iš kartos į kartą: Politinių sprendimų spindesys ir skurdas. *Tiltai*[interaktyvus], vol. 1, no. 38, pp. 1-18. Prieiga per internetą:<<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367168420612/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūrėta 2020 06 11].
28. Kardelis. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Kaunas, 2002.
29. Keršienė, R., 2009. Konkurencingumo išsaugojimo veiksniai globalizacijos sąlygomis. *Ekonomika ir vadyba* [interaktyvus], vol. 14, pp. 819-824. Prieiga per internetą: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367168420612/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūrėta 2020 06 11].
30. Keršienė, R., 2011. Skurdas ir jo priežastys Lietuvoje. *Ekonomika ir vadyba*[interaktyvus], vol. 16, pp. 535-542. Prieiga per internetą:<<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367177702108/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>[Žiūrėta 2020 07 14].
31. Kriščiūnaitė, L., 2002. Skurdo priežastys Lietuvos kaime. *Žemės ūkio Mokslai* [interaktyvus], vol.4, pp. 49-55. Prieiga internetu:< <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2002~1372190018196/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>[Žiūrėta 2020 05 07].
32. Kšivickienė, D., 2006. Skurdo apraiškos Lietuvos kaime. *Žemės ūkio Mokslai*, vol. 1, pp. 81-91. ISSN 1392-0200.
33. Lazutka, R. 2001. „Pajamos, vartojimas ir skurdas“, iš *Žmogaus socialinė raida*. Vilnius: Homo Liber, 101–114.
34. Lietuvos statistikos departamentas, 2016. Skurdo statistinių rodiklių skaičiavimo metodika. Prieiga internetu: <<https://goo.gl/c3D79U>> [Žiūrėta 2020 05 07].
35. Mačiulskytė, S., 2006. Skurdas ir pilietinių struktūrų regresija. *Pilietinė visuomenė: politikos įpilietinimo projekcijos*. Kolektyvinė monografija. Klaipėdos universiteto leidykla, p. 239–254.
36. Mikulionienė, S., 2005. Socialinė atskirtis: Sąvokos samprata ir vartoseną Lietuvoje. *Socialinis Darbas* [interaktyvus], vol.4, no.2, pp. 20-32. Prieiga internetu: <<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367177702108/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>> [Žiūrėta 2020 05 07].

- 0001:J.04~2005~1367152717119/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [Žiūrėta 2020 07 13].
37. Matučienė, R., 2012. Įgalinančių socialinių paslaugų konceptualizavimas socialinio darbo su šeima praktikoje. Socialinis darbas. patirtis ir metodai [interaktyvus]. Prieiga internetu: <https://www.vdu.lt/cris/bitstream/20.500.12259/30840/1/ISSN2029-0470_2012_N_10_2.PG_193_207.pdf> [Žiūrėta 2021 01 14].
38. Nacionalinis skurdo mažinimo tinkas, 2018. Skurdas ir socialinė atskirtis Lietuvoje. Prieiga internetu:<<http://www.stopskurdas.lt/wp-content/uploads/2018/10/SKURDAS-IR-SOCIALIN%C4%96-ATSKIRTIS-2018.pdf>> [Žiūrėta 2020 05 07].
39. Nakrošis, V.; Jarmalavičiūtė, N.; Burakienė, D. KĄ KAIP IR KODĖL VERTINAME? TRUMPAI APIE EUROPOS SAJUNGOS FINANSUOJAMŲ PROGRAMŲ VERTINIMĄ, 2007 [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.esparama.lt/documents/10157/7f3178d8-fc17-43eb-af89-26f11a5a8e30?fbclid=IwAR2_gZhHIEqgLqBdPbDd4chZrHbIKNJUEP1ay3v4i9rYAvOCqpTEwiMDqo> [Žiūrėta 2021 01 04]
40. Navickė, J., 2015. The Role of cash social benefits in poverty reduction in Lithuania : Discipline, redistribute, include, invest. Dissertation thesis. Vilnius university, Vilnius.
41. Niskanen, W. A. 1996. “Welfare and the Culture of Poverty”, The Cato Journal: An Interdisciplinary
42. Pajuodienė, G. M., & Šileika, A., 2001. Lietuvos gyventojų socialiniai sluoksniai (vidurinėsios klasės beieškant). *Pinigų Studijos: ekonomikos teorija ir praktika*, [interaktyvus], vol. 3, pp. 59-81. Prieiga per internetą:<<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367159495422/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>[Žiūrėta 2020 07 15].
43. Pažerauskaitė, S., 2012. Socialinės paramos šeimai administravimo efektyvumas. *Ekonomikos ir vadybos aktualijos*, pp. 24-30. ISSN 2029-1019.
44. Prieiga internetu: < <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2014~1519636706054/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>[Žiūrėta 2020 07 17].
45. REPORT FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL AND THE EUROPEAN PARLIAMENT Summary of the annual implementation reports for the operational programmes cofinanced by the Fund for European Aid to the Most Deprived in 2018

46. Sánchez A., Ruiz - Martos M.J. 2018., Europe 2020 Strategy and Citizens' Life Satisfaction. *Journal of Happiness Studies*[interaktyvus], vol.19, no.8, pp.2315-2338. Prieiga per internetą:< <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=7&sid=2d619b5d-94c0-491f-aba1-9e36cb8da0a1%40pdcvssesmgr06&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=133160653&db=a9h> > [Žiūrėta 2020 07 11].
47. SKURDO STATISTINIŲ RODIKLIŲSKAIČIAVIMO METODIKA. Lietuvos statistikos departamento generalinis direktoriatas, 2019. Prieiga per internetą: < https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/576798/Skurdo_rodikliu_metodika_2016.pdf>[Žiūrėta 2020 09 10].
48. Šileika, A., Tamašauskienė, Z., 2003. Piniginė parama šeimoms, jos efektyvumas ir tobulinimo kryptys. *Tiltai*, vol. 2, no 23, pp. 45-54. ISSN 1392-3137.
49. Šileika, A., Zabarauskaitė, R., 2006. Skurdas, jo matavimas ir tendencijos Lietuvoje. *Ekonomika* [interaktyvus], Nr. 74, p. 64-77. Prieiga per internetą:< <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367157747428/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>>[Žiūrėta 2020 09 17].
50. Tamašauskienė Z., Staponkienė N., 2010. Poverty, its causes and possibilities of reduction in Lithuania. *International scientific publication: Economy and Business* [interaktyvus], vol. 4(3). p. 178-192. Prieiga per internetą:<<http://www.scientific-publications.net/download/economy-and-business-2010-3.html> >[Žiūrėta 2020 07 17]
51. Testa, M., Major, B., 1990. The Impact of Social Comparisons After Failure : The Moderating Effects of Perceived Control. *Basic and applied social psychology*, vol.11, no. 2, 205-218. <https://doi.org/10.1207/s15324834basp1102>
52. Vaitkevičius R., Saudargaitė A. Statistika su SPSS psichologiniuose tyrimuose – vadovėlis.K.:VDU leidykla, 2006.
53. Valentine, C. A., 1968. Culture and Poverty. Chicago: University of Chicago Press, vol.10, no. 2-3. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1177/000271626838000181> > [Žiūrėta 2020 07 17].
54. Welshman, J., 2002. The cycle of deprivation and the concept of the underclass. *Benefits*, vol. 10, no. 3, pp. 199-205.
55. Zabarauskaitė, R., Gruževskis, B. 2015. Sisteminis skurdo problemos tyrimas Lietuvoje. *Morkūnas ir Ko*, Vilnius.

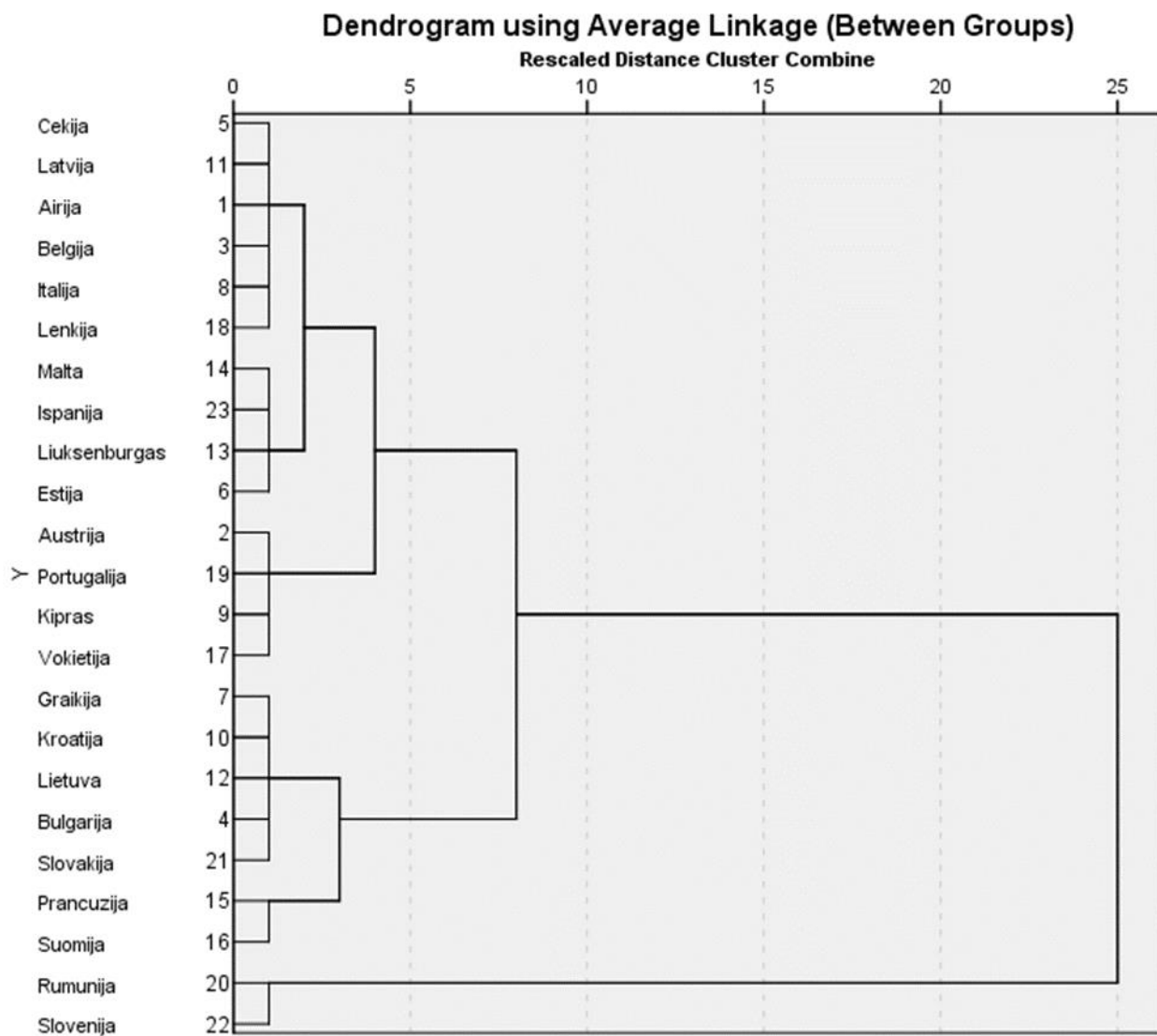
56. Zabarauskaitė, R., Gruževskis, B. 2015. Skurdo kultūros apraiškos socialinės paramos gavėjų grupėje. *Filosofija. Sociologija*, vol.26, no 2, pp. 99-112. ISSN 2424-4546.
57. Žalimienė, L., 2004. Socialinės grupės: Nepritekliaus žymės. Skurdo kultūros ypatumai (socialinio darbo aspektas). Straipsnių rinkinys, Vilnius, p. 45-50.
58. Žalimienė, L., Dunajevus, E., 2014. Lietuvos socialinės paramos struktūra kliento autonomijos – paternalizmo požiūriu. *Socialinis Darbas. Patirtis ir metodai*[interaktyvus] , vol. 14, no 2, pp. 37-45
0001:J.04~2007~1367163556760/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content [Žiūrėta 2020 07 21].

PRIEDAI

PRIEDAS 1

Dendrogama šalių pasiskirstymas pagal paramos gavėjus lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi bei paramos formą

K- vidurkių analizė naudojant paramos gavėjų skaičių lyginant su asmenų gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje skaičiumi

Cluster Membership

Case Number	Salis	Cluster	Distance
1	Airija	4	1,548
2	Austrija	2	,920
3	Belgija	4	1,668
4	Bulgarija	4	4,232
5	Cekija	4	3,218
6	Estija	3	2,658
7	Graikija	5	4,048
8	Italija	4	2,898
9	Kipras	2	,780
10	Kroatija	5	3,028
11	Latvija	4	3,268
12	Lietuva	4	5,692
13	Liuksemburgas	3	,093
14	Malta	3	1,763
15	Prancuzija	5	6,713
16	Suomija	5	,363
17	Vokietija	2	1,730
18	Lenkija	4	,172
19	Portugalija	2	1,590
20	Rumunija	1	2,295
21	Slovakija	4	2,502
22	Slovenija	1	2,295
23	Ispanija	3	,803

Kodavimas programa Maxqda

The screenshot displays the MAXQDA Analytics Pro 2020 interface. The main window shows a document titled "Atvirai klausimai (119 Paragraphs)" with the following text:

imas\Naujovės (sriubos valgyklos, vaučeriai) nereikalingos

- 1-7
- 2-7 Plėsti aukojamų produktų sąrašą, į savanoriavimą įtraukti pačius stokojančius asmenis
- 3-7
- 4-7 Manau, kad galėtų maisto produktai būti įvairesni. Organizavimas vyksta gerai.
- 5-7
- 6-7 Gal mažinant administravimui skiriamą laiką (paramos dalijimas, sandėliavimas, transportavimas, galėtų atsirasti socialinės kortelės galimybė, į kurią būtų pervedamos lėšos ribojant tam tikrų prekių (alkoholio, tabako, loterijos bilietų ir pan) pirkimą.
- 7-2 (nesutinka su teiginiu)
- 8-7 Parama maistu ar higienos produktais tikrai nėra priemonė integracijai į darbo rinką. Papildomos taikomos priemonės, kaip mokymai ar pan. šiuo atveju, turint omenyje tikslesnę grupę - senyvo amžiaus žmonės, socialinės rizikos priklausomybių turintys asmenys - taip pat nėra veiksmingi. Mūsų savivaldybėje tokią paramą yra gavę asmenys, kurie yra dirbantys, tačiau gaunantys nepakankamai pajamų pragyvenimui, tačiau tai irgi jokiū būdu jiems nebuvo motyvacija grįžti į visuomenę ar darbo rinką, nes jie iš jos iškritę ir nebuvo.
- 9-7 Ši parama tik dalinė pagalba žmogui patenkinti vieną iš būtiniausių poreikių. Atkirai viena ji nėra ir negali būti priemonė, keičianti asmens gyvenimą.

The interface also shows a "Code System" on the left with various codes such as "Paramos gavėjų patiriama stigmatizacija", "Parama neturi įtakos stigmatizacijai", "VRP nėra kliūtis teikiant paramą", "Savivaldybės paramą gali teikti išim...", "Naujovių diegimas", "Naujovės (sriubos valgyklos, vaučeriai)", "Parama nepadaeda asmenų integracijai į...", "EPLSAF teikiama parama nėra paka...", "Nėra poreikio integruotis į visuome...", "Tobulinimo galimybės", and "Sunkumai miesto/kaimo vietovėse".

Tyrimo klausimynas

Tyrimo klausimynas

Apklausa apie Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondą
Lietuvoje

Esu Socialinės politikos studijų programos studentė ir savo magistro darbui atlieku tyrimą apie Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (toliau – Fondas) veiklą Lietuvoje. Anketos rezultatai analizuojami ir naudojami užtikrinant tyrimo dalyvių konfidencialumą. Dėkoju už Jūsų sutikimą atlikti apklausą.

1. Ar sutinkate su teiginiu: parama iš Fondo Lietuvoje padeda asmenims integruotis į visuomenę ir darbo rinką. Pažymėkite vieną Jums tinkamą atsakymą.
  - a) Visiškai sutinku
  - b) Sutinku
  - c) Nei sutinku, nei nesutinku
  - d) Nesutinku
  - e) Visiškai nesutinku
2. Prašome pakomentuoti, jeigu prieš tai buvusiame klausime pasirinkote atsakymą „Nesutinku“.

---

3. Įvertinkite žemiau išvardintas Fondo paramos formas, kai 1 – reiškia visiškai nesvarbi, 5 - labai svarbi.

	1	2	3	4	5
Maisto produktai.					
Būtiniausi daiktai.					
Socialinės įtraukties priemonės.					

4. Įvertinkite žemiau išvardintą iš Fondo teikiamą paramą, kai 1 – reiškia visiškai nesvarbi, 5 - labai svarbi.

	1	2	3	4	5
Žuvies konservai.					
Saldintas sutirštintas pienas.					
Plikyti ryžiai.					
Konservuoti žirneliai.					
Konservuota daržovių sriuba.					
Trijų grūdų kruopos.					
Muilas.					
Šampūnas.					
Skalbimo skystis.					
Dantų pasta.					
Dantų šepetėliai.					
Paramos gavėjams teikiamos konsultacijos ir mokymai.					

5. Prašome nurodyti, kiek pritariate žemiau pateiktiems teiginiams:

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Per mažas Valstybės remiamų pajamų dydis yra viena iš priežasčių, kodėl paramos iš Fondo negauna tie asmenys, kuriems ji yra reikalinga.					
Asmenys patiria stigmatizaciją ¹ dėl priklausymo paramos gavėjų grupei ir tai turi neigiamos įtakos paramos teikimui.					
Parama iš Fondo atitinka didžiosios dalies paramos gavėjų poreikius.					
Paramos gavėjai dažnai tinkamai neišnaudoja gautos paramos ir nenori dalyvauti švietime, kur galėtų apie tai išmokti.					
Naujovės, tokios kaip „sriubos“ valgyklos, maisto įsigijimo kortelės yra reikalingos.					

¹ *Stigma (gėda; dėmė)- sociologijoje visuomeninis reiškinys, kai žmogus pasižymi koku nors fiziniu, psichologiniu ar socialiniu nukrypimo požymiu ir ta dėmė (stigma) ryškiai skiriasi nuo kultūriškai nusistovėjusių normų.*

6. Prašome pakomentuoti, jeigu prieš tai buvusiame klausime bent prie vieno iš teiginių pasirinkote atsakymą „Nesutinku“.

---

7. Ką reikėtų tobulinti projekto organizavime Lietuvoje, kad parama geriausiai atitiktų žmonių poreikius ir būtų teikiama tikslingai?

Dėkoju už skirtą laiką.

Informanto atsakymai

Tyrimo klausimynas

Apklausa apie Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondą
Lietuvoje

Esu Socialinės politikos studijų programos studentė ir savo magistro darbui atlieku tyrimą apie Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondo (toliau – Fondas) veiklą Lietuvoje. Anketos rezultatai analizuojami ir naudojami užtikrinant tyrimo dalyvių konfidencialumą. Dėkoju už Jūsų sutikimą atlikti apklausą.

3. Ar sutinkate su teiginiu: parama iš Fondo Lietuvoje padeda asmenims integruotis į visuomenę ir darbo rinką. Pažymėkite vieną Jums tinkamą atsakymą.
- f) Visiškai sutinku
  - g) Sutinku
  - h) Nei sutinku, nei nesutinku**
  - i) Nesutinku
  - j) Visiškai nesutinku
4. Prašome pakomentuoti, jeigu prieš tai buvusiame klausime pasirinkote atsakymą „Nesutinku“.

---

8. Įvertinkite žemiau išvardintas Fondo paramos formas, kai 1 – reiškia visiškai nesvarbi, 5 – labai svarbi.

	1	2	3	4	5
Maisto produktai.			x		
Būtiniausi daiktai.			x		
Socialinės įtraukties priemonės.			x		

9. Įvertinkite žemiau išvardintą iš Fondo teikiamą paramą, kai 1 – reiškia visiškai nesvarbi, 5 – labai svarbi.

	1	2	3	4	5
Žuvies konservai.	x				
Saldintas sutirštintas pienas.				x	
Plikyti ryžiai.					x
Konservuoti žirneliai.					x
Konservuota daržovių sriuba.	x				
Trijų grūdų kruopos.	x				
Muilas.					x
Šampūnas.					x
Skalbimo skystis.					x
Dantų pasta.					x
Dantų šepetėliai.					x
Paramos gavėjams teikiamos konsultacijos ir mokymai.					x

10. Prašome nurodyti, kiek pritariate žemiau pateiktiems teiginiams:

	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
Per mažas Valstybės remiamų pajamų dydis yra viena iš priežasčių, kodėl paramos iš Fondo negauna tie asmenys, kuriems ji yra reikalinga.			x		
Asmenys patiria stigmatizaciją ² dėl priklausymo paramos gavėjų grupei ir tai turi neigiamos įtakos paramos teikimui.			x		
Parama iš Fondo atitinka didžiosios dalies paramos gavėjų poreikius.			x		
Paramos gavėjai dažnai tinkamai neišnaudoja gautos paramos ir nenori dalyvauti švietime, kur galėtų apie tai išmokti.				x	
Naujovės, tokios kaip „sriubos“ valgyklos, maisto įsigijimo kortelės yra reikalingos.			x		

² Stigma (gėda; dėmė)- sociologijoje visuomeninis reiškinys, kai žmogus pasižymi koku nors fiziniu, psichologiniu ar socialiniu nukrypimo požymiu ir ta dėmė (stigma) ryškiai skiriasi nuo kultūriškai nusistovėjusių normų.

11. Prašome pakomentuoti, jeigu prieš tai buvusiame klausime bent prie vieno iš teiginių pasirinkote atsakymą „Nesutinku“.

---

12. Ką reikėtų tobulinti projekto organizavime Lietuvoje, kad parama geriausiai atitiktų žmonių poreikius ir būtų teikiama tikslingai?

Būtų pats laikas keisti maisto produktų asortimentą. Nes žmonės jau kai kurių produktų nesunaudoja , o tik sandėliuoja ir po garantinio laiko meta lauk.

Dėkoju už skirtą laiką.